

2022.035

Archeologienota Ternat Assesteenweg- Essenestraat

Verslag van Resultaten

Bert ACKE, Maarten BRACKE en Paulien FONTEYN

3-3-2022

Titel: Archeologienota Ternat Assesteenweg-Essenestraat

Erkend archeoloog: Maarten Bracke, OE/ERK/Archeoloog/2015/00036

Auteurs: Bert Acke, Maarten Bracke en Paulien Fonteyn

Uittreksels uit CartoWeb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18084 - www.ngi.be

Projectcode bureauonderzoek: 2022B370

Intern projectnummer: 2022.035

Locatiegegevens: Vlaams-Brabant, Ternat, Assesteenweg-Essenestraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 135619,98 en Y: 174781,47; X: 135900,14 en Y: 174915,32

Oppervlakte plangebied: 10 920m²

Kadastergegevens: Ternat, afdeling 1, Sectie A, perceel 667P (zie figuur 7)

Topografische kaart: zie figuur 5 en 6

Betrokken actoren: Bert Acke (assistent-archeoloog), Maarten Bracke (erkend archeoloog), Paulien Fonteyn (assistent-archeoloog)

Wetenschappelijke advisering: /

Plaats en datum: Moerbeke-Waas, 03/03/2022

© Acke & Bracke bv, Dorpvaart 76, 9180 Moerbeke-Waas. De auteurs aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

1. INLEIDING	4
1.1. WETTELIJK KADER	4
1.2. ONDERZOEKSOPDRACHT	4
1.2.1. VRAAGSTELLING	4
1.2.2. RANDVOORWAARDEN	4
1.3. WERKWIJZE EN STRATEGIE	5
1.3.1. MOTIVERING ONDERZOEKSSTRATEGIE	5
1.3.2. ORGANISATIE VAN HET VOORONDERZOEK	6
1.3.3. ADVIES SPECIALISTEN	6
1.3.4. WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING	6
1.3.5. SELECTIE BRONNEN	6
2. BUREAUONDERZOEK	7
2.1. HUIDIGE TOESTAND	7
2.2. GEPLANDE WERKEN	8
2.3. LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	10
2.3.1. TOPOGRAFISCHE SITUERING	10
2.3.2. LANDSCHAPPELIJKE SITUERING	12
2.3.3. BODEMKUNDIGE SITUERING	14
2.3.4. GEOLOGISCHE SITUERING	15
2.4. HISTORISCHE SITUERING	18
2.5. ARCHEOLOGISCHE SITUERING	25
3. SYNTHESE	27
3.1. ARCHEOLOGISCH VERWACHTINGSPATROON	27
3.2. AFWEGING VERDER VOORONDERZOEK	28
3.3. VERDER VOORONDERZOEK ZONDER INGREEP IN DE BODEM	28
3.4. VERDER VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM	29
3.5. BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN	30
4. SAMENVATTING	32
5. BIBLIOGRAFIE	34
6. BIJLAGES	35

1. Inleiding

1.1. Wettelijk kader

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Ternat Assesteenweg-Essenestraat (provincie Vlaams-Brabant), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

1.2. Onderzoeksopdracht

1.2.1. Vraagstelling

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2.2. Randvoorwaarden

Niet van toepassing.

1.3. Werkwijze en strategie

1.3.1. Motivering onderzoeksstrategie

In het bureauonderzoek wordt een zo duidelijk mogelijk beeld gevormd van de huidige archeologische, historische en landschappelijke informatie van het projectgebied en diens omgeving. Deze gegevens worden vergeleken met de geplande werken en de hiermee gepaard gaande verstoringen en vergravingen in de bodem. Het uiteindelijke doel is het bepalen of verder archeologisch onderzoek al dan niet aangewezen is.

Informatie over de afbakening van het plangebied en de geplande werkzaamheden werd aangeleverd via de initiatiefnemer door middel van ontwerpplannen en via mondelinge of schriftelijke communicatie. Om een zicht te krijgen op de huidige archeologische kennis van het plangebied en van de directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) geraadpleegd.¹ Deze online databank is uitsluitend toegankelijk voor geregistreerde gebruikers, hoofdzakelijk archeologen. Aanvullend werden verschillende historische kaarten geraadpleegd via Geopunt², de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie, en via Cartesius³, een databank die kaarten bundelt van het Nationaal Geografisch Instituut (NGI), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Aansluitend hierbij werden ook verschillende luchtfoto's bekeken die genomen zijn sinds de jaren '70 van vorige eeuw. Op het kaartmateriaal en de luchtfoto's werd het plangebied geprojecteerd, om zodoende een duidelijk beeld te krijgen van het landgebruik gedurende de laatste eeuwen. Geopunt leverde ook verschillende kaarten op die betrekking hebben tot de landschappelijke en bodemkundige ligging van het gebied. Een kadasterplan dat beschikbaar is via de GRB-kaart op Geopunt werd vergeleken met hetgene dat beschikbaar is via de CadGIS Viewer van de Federale Overheid.⁴ Een topografische kaart werd verkregen via het NGI.⁵

Op basis van dit onderzoek en het raadplegen van bovenvermelde bronnen kan een antwoord gegeven worden op de vooropgestelde onderzoeksvragen.

¹ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

² <http://www.geopunt.be/kaart>

³ <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

⁴ <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>

⁵ <http://www.ngi.be/topomapviewer/>

1.3.2. Organisatie van het vooronderzoek

In eerste instantie werd gestart met het bureauonderzoek waarbij de diverse beschikbare bronnen geraadpleegd worden. Daarnaast werd in detail bekeken wat de huidige toestand is van het plangebied en werden de geplande werkzaamheden onder de loep genomen. Op basis van deze gegevens samen werd afgetoetst of ten eerste verder vooronderzoek noodzakelijk is en ten tweede welke onderzoekstappen er eventueel genomen moeten worden.

1.3.3. Advies specialisten

Niet van toepassing.

1.3.4. Wetenschappelijke advisering

Niet van toepassing.

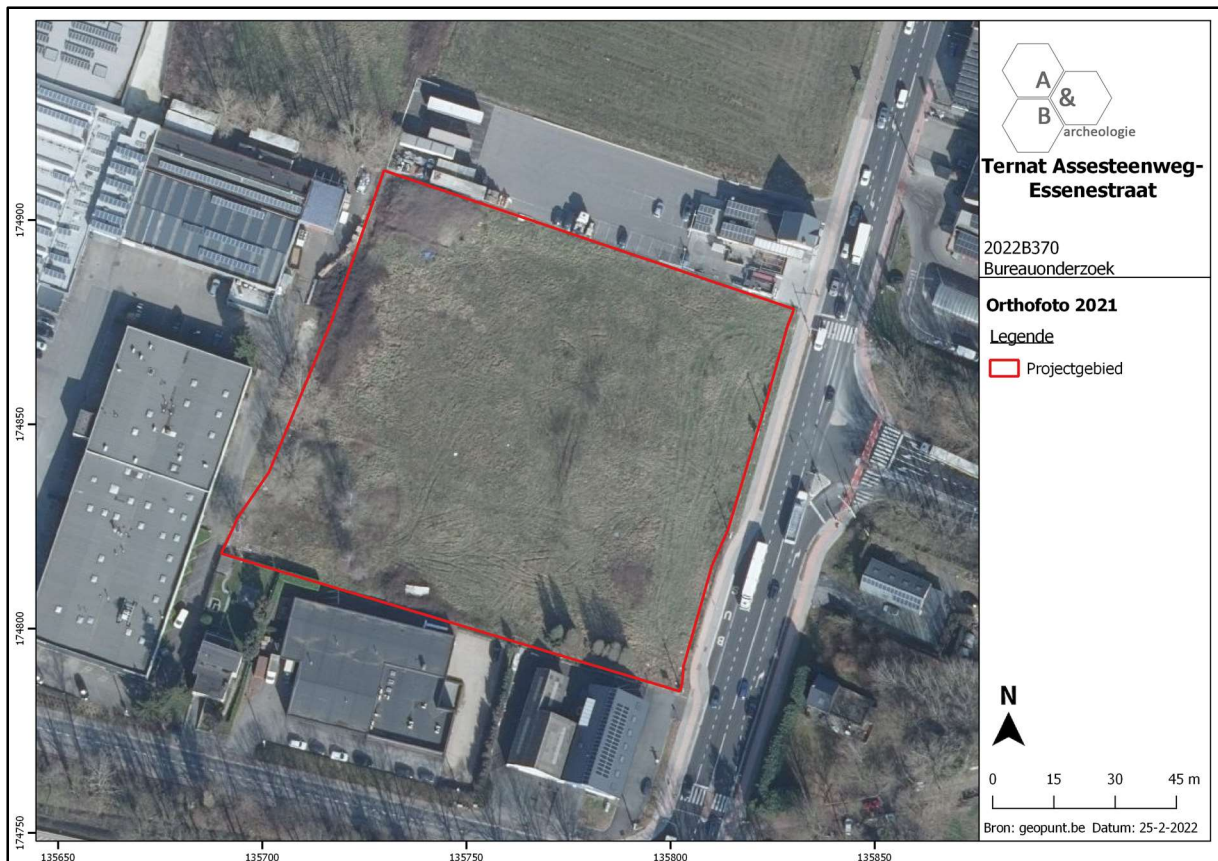
1.3.5. Selectie bronnen

De gebruikte bronnen zijn beschreven onder 1.3.1. De bronnen daaronder vermeld waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd niet opportuun geacht.

2. Bureauonderzoek

2.1. Huidige toestand

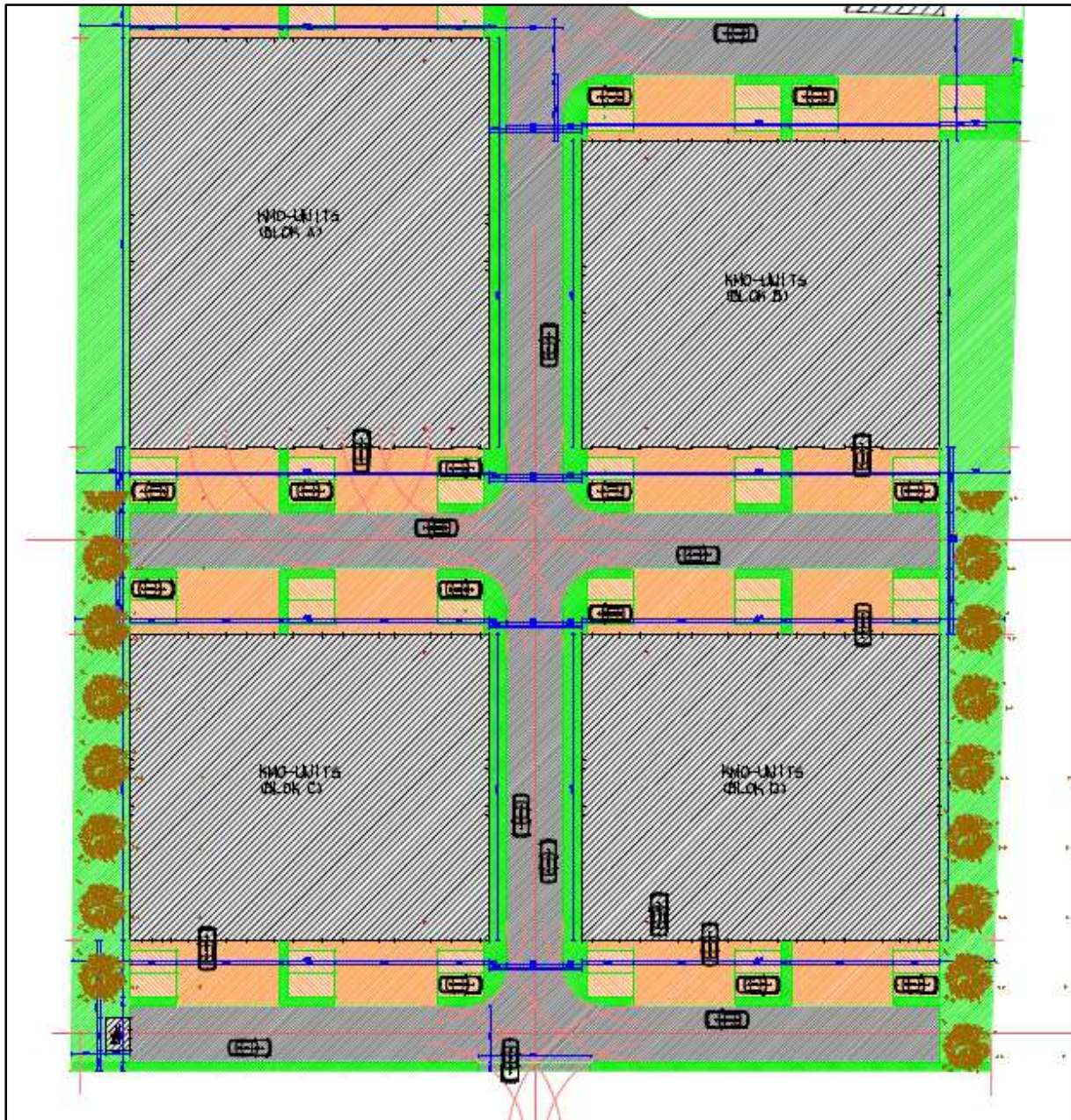
Het terrein, 10 920m² groot, heeft een bijna vierkante vorm en is volledig braakliggend. Langs de zuidelijke grens zijn enkele bomen aanwezig, in de noordwestelijke hoek is een grond dump gelegen die ca. 2m hoger ligt dan de rest van het terrein. Het plangebied grenst in het oosten aan de Assesteenweg en bevindt zich in een bedrijvenzone ten noorden van de E40.

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de meest recente luchtfoto (bron: geopunt.be).

Figuur 2 Beeld op het plangebied gezien vanuit het zuidoosten (bron: <https://www.google.com/maps/>).

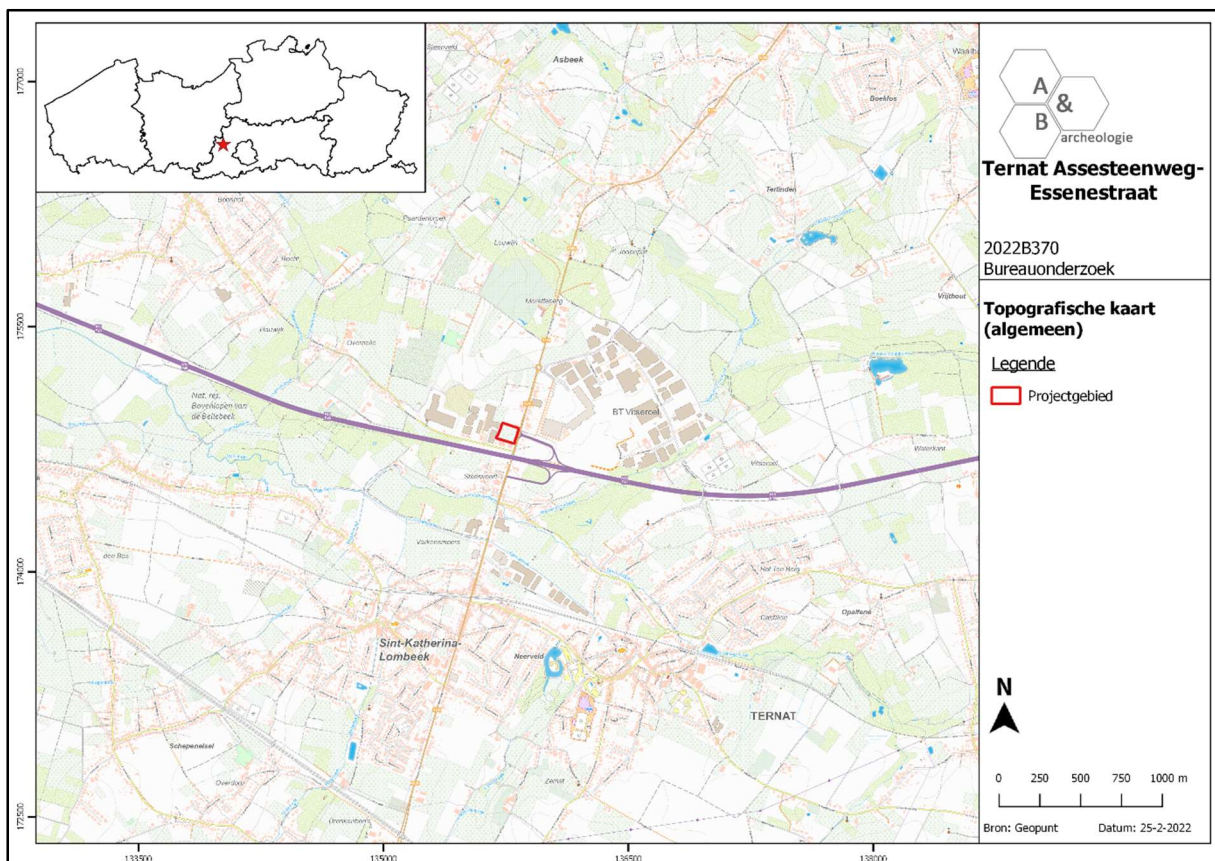

Figuur 4 Uitsnede uit het ontwerpplan, het noorden ligt rechts (bron: initiatiefnemer).

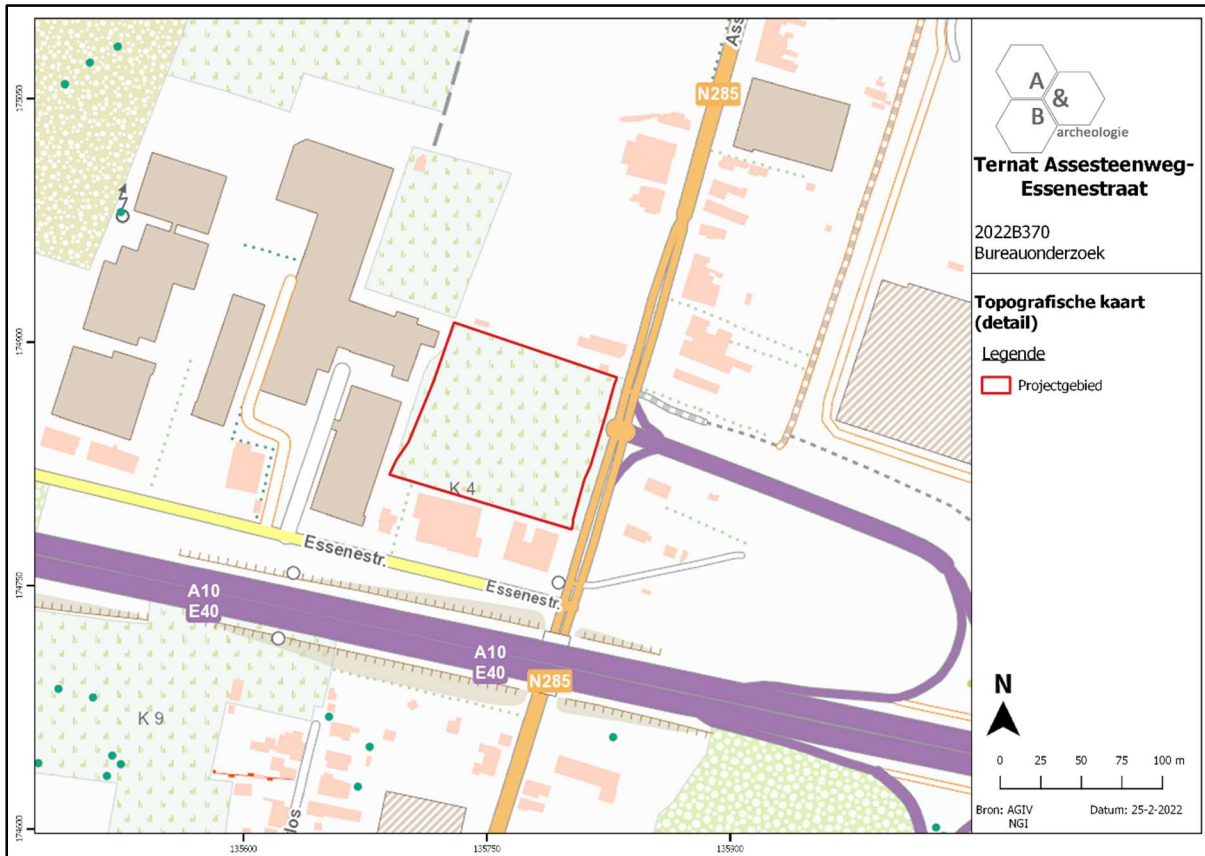
2.3. Landschappelijke ligging

2.3.1. Topografische situering

Ternat is gelegen in het westen van de provincie Vlaams-Brabant. De gemeente wordt in het noorden doorsneden door de E40 autosnelweg Gent-Brussel en centraal door 2 spoorlijnen. In het noordwesten grenst Ternat aan Affligem, in het noordoosten aan Asse, in het oosten aan Dilbeek, in het zuiden aan Lennik, in het zuidwesten aan Roosdaal en in het westen aan Liedekerke. Ternat heeft 3 deelgemeenten: Ternat zelf, Wambeek en Sint-Katherina-Lombeek. Het plangebied maakt deel uit van Ternat, het is echter redelijk ver verwijderd van de dorpskern (ca. 1,3km naar het zuidwesten). Het is gelegen in het noordelijke deel van de gemeente, aan de grens met Asse, net ten noorden van de E40 en ten westen van de afrit Ternat. De rechtlijnige Assesteenweg is een onderdeel van de N285 en gaat terug op een Romeinse weg. Het plangebied maakt deel uit van een bedrijventerrein dat zich ook verder naar het oosten, aan de overzijde van de Assesteenweg, bevindt. De ruimere omgeving is eerder landelijk. Op de bodemgebruikskaat van 2001 staat het plangebied aangeduid als 'Alluviaal weiland', 'Akkerbouw' en 'Andere bebouwing, wat niet overeenkomt met het huidige gebruik.

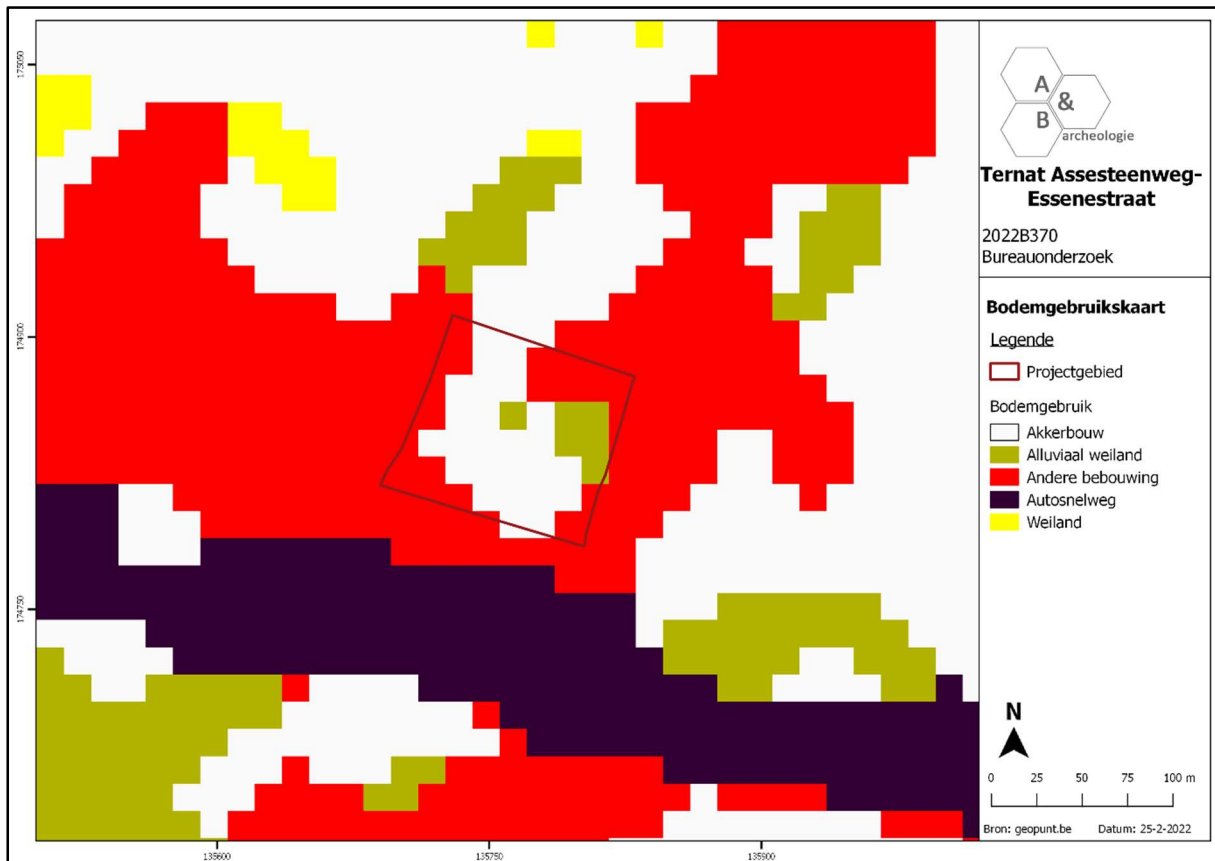
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).

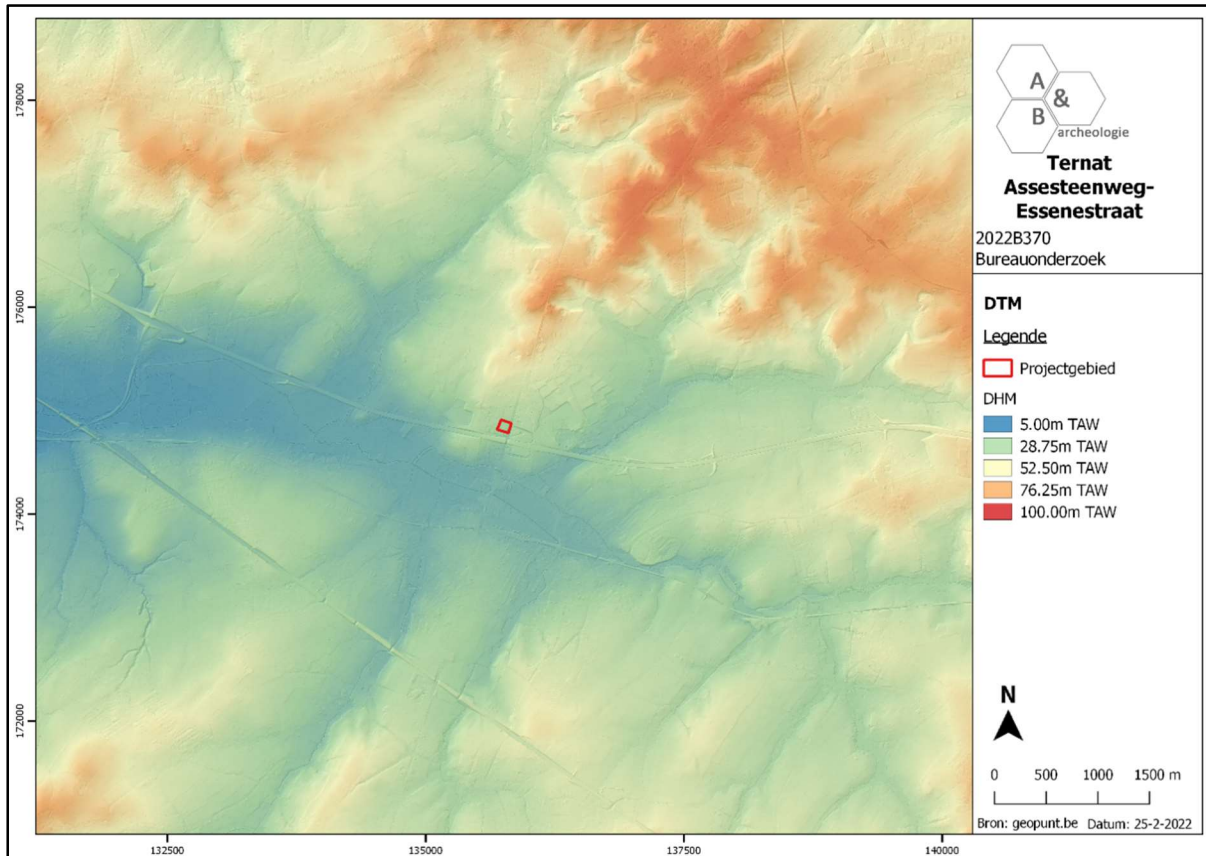
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

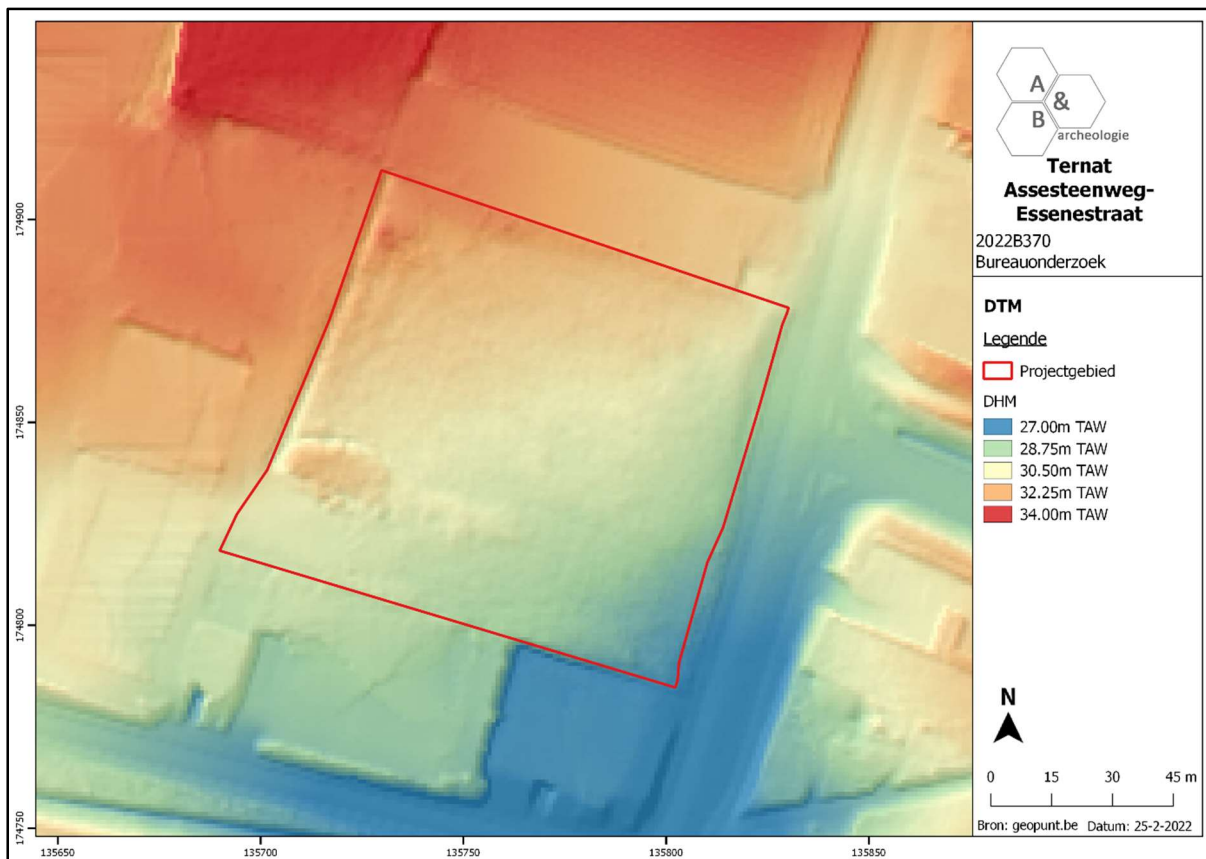
Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskartaal met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

2.3.2. Landschappelijke situering

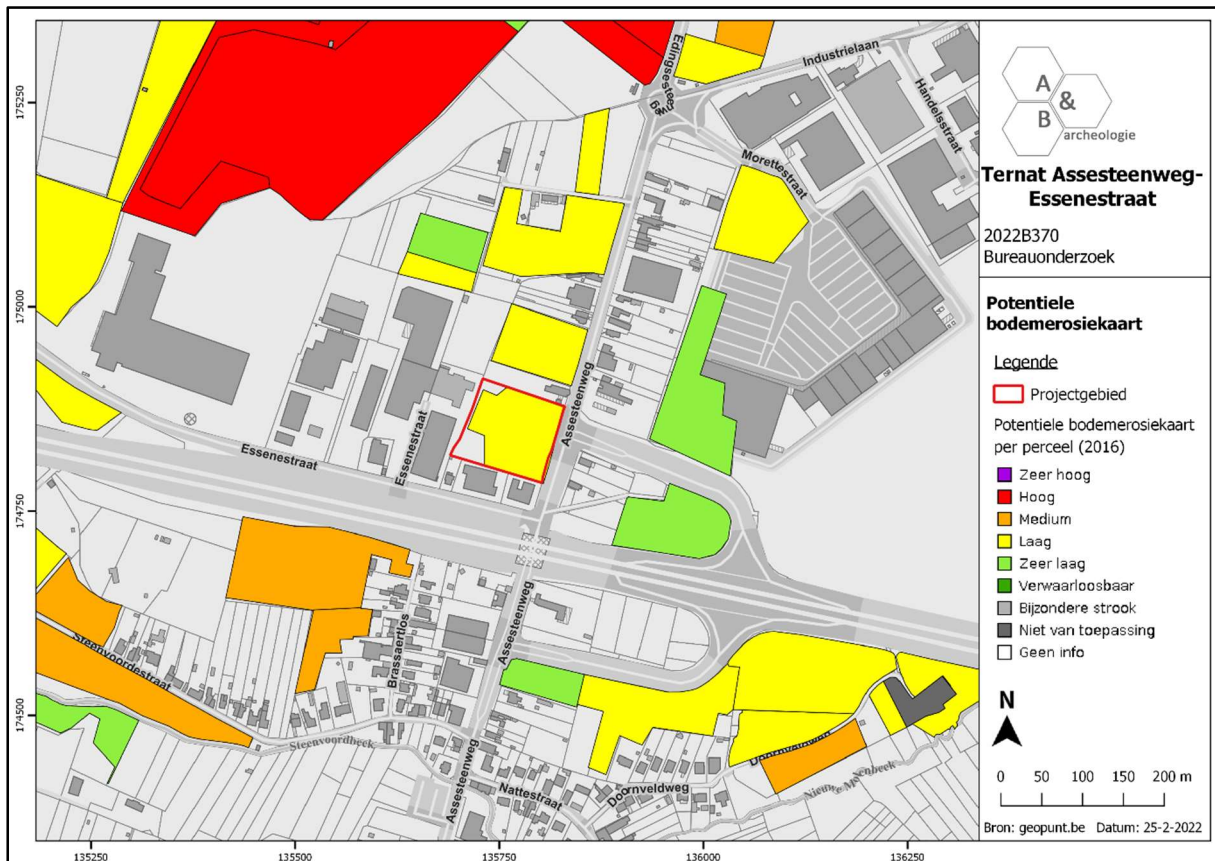
Ternat is gelegen in een golvend landschap. Ten zuiden van het plangebied is een oost-west georiënteerde, grote beekvallei aanwezig, waarin de Steenvoordebeek (400m ten zuiden) en de Keurebeek zijn gelegen, die verder naar het oosten in de Bellebeek stromen. Verder ten zuiden bevinden zich enkele heuvelruggen. Ook ten noorden van de vallei zijn heuvelruggen aanwezig, het plangebied is gelegen op de overgangsgronden van de vallei naar een zuidwest-noordoost georiënteerde rug. Op siteniveau is een geleidelijk hellend terrein te zien, van zuidoost (+26,90m TAW) naar noordwest (+ 32,60m TAW). Op de potentiële bodemerosiekaart wordt het grootste gedeelte van het plangebied geel ingekleurd, dit geeft aan dat er lage erosiegraad geldt.

Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).

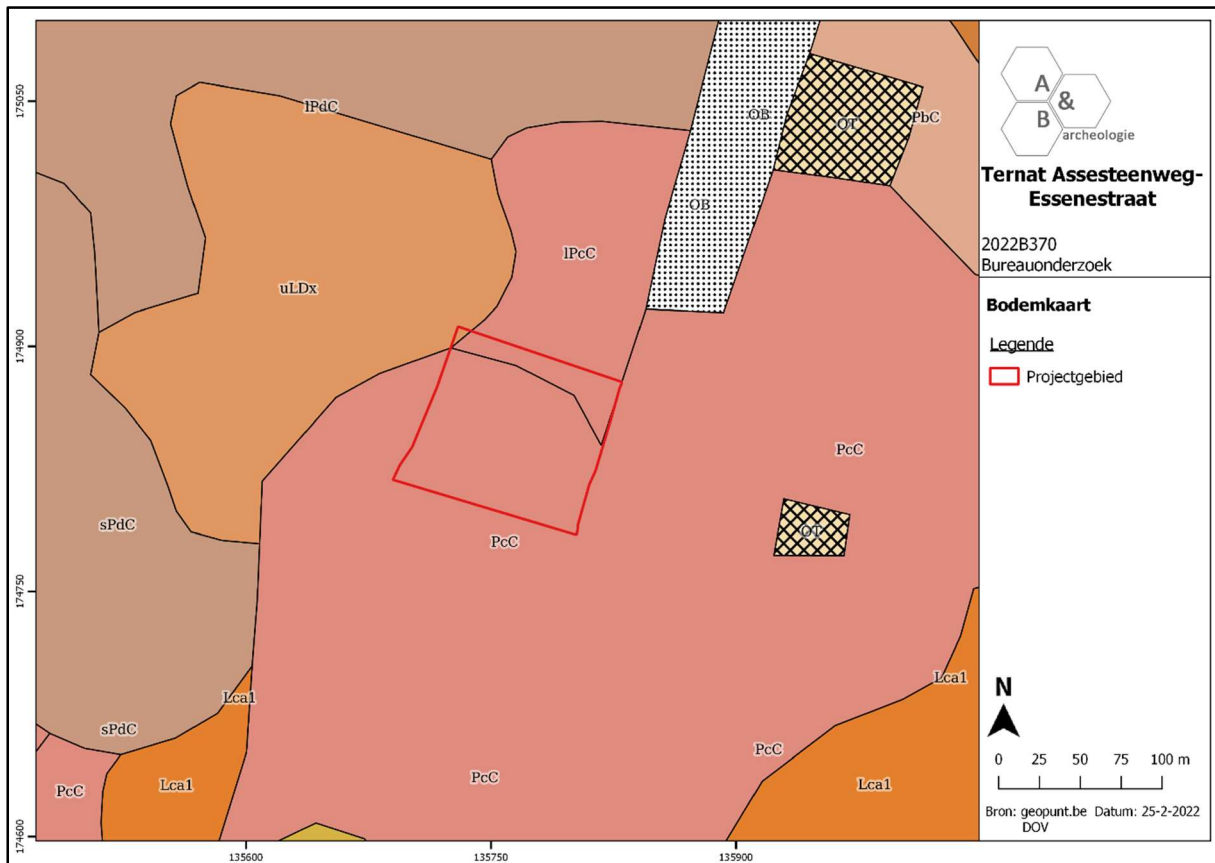
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).

Figuur 11 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).

2.3.3. Bodemkundige situering

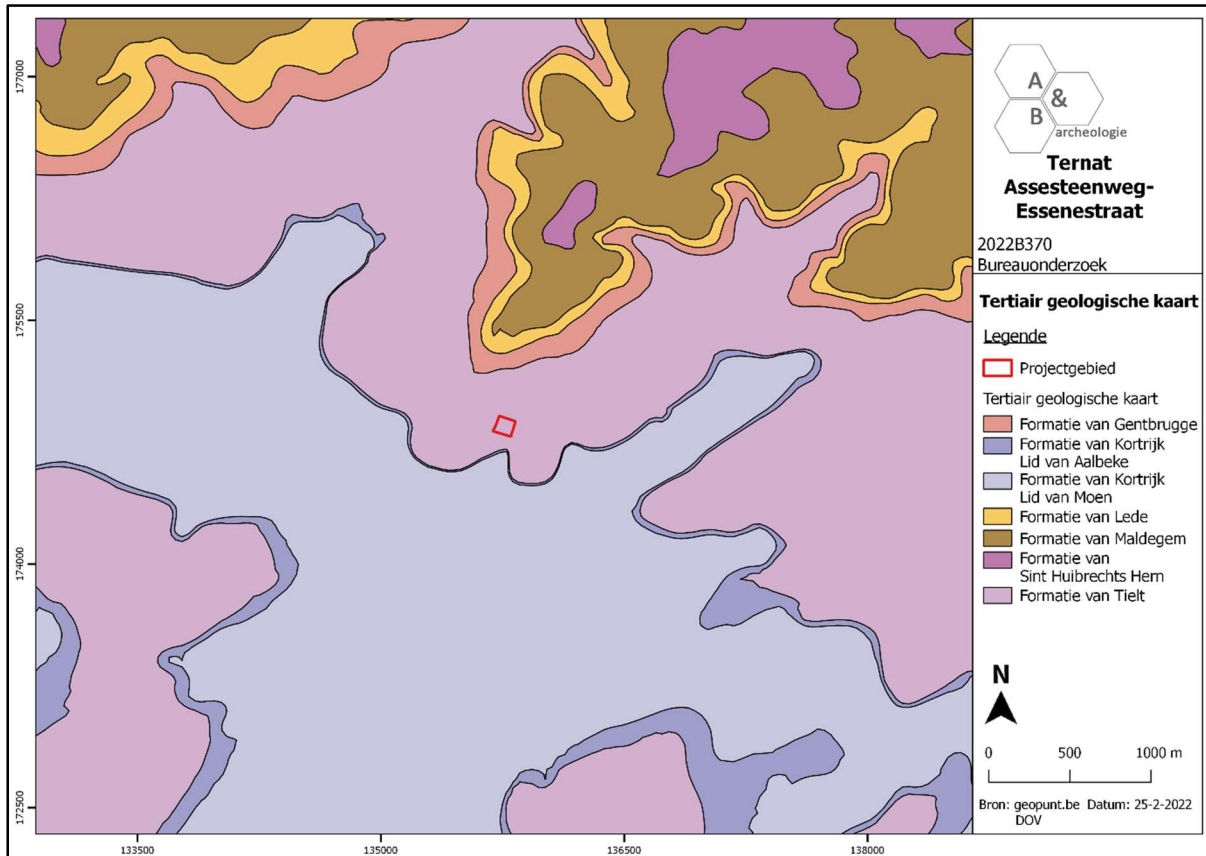
Op de bodemkaart wordt het plangebied aangeduid als PcC: matig droge licht zandleembodem met structuur B horizont of sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont. De bouwvoor is grijsbruin, 25-30cm dik en goed humeus. Bij de gedegradeerde eenheden met verbrokkelde textuur B, werd bij de in cultuurname een deel van de uitlogingshorizont met de bouwvoor vermengd tot een homogeen goed humeuze Ap, waaronder een bruingle overgangshorizont, 20-30cm dik, voorkomt. De verbrokkelde textuur B situeert zich tussen 50 en 80cm. Veel Pcc gronden zijn beïnvloed door de Tertiaire onderliggende formaties welke op wisselende diepte een gevarieerd substraat vormen. De waterhuishouding is gunstig maar de bodems met klei of klei-zand substraat kunnen een lichte wateroverlast vertonen in de winter. In het noorden van het plangebied komt leem op geringe diepte (ondieper dan 75cm) voor.

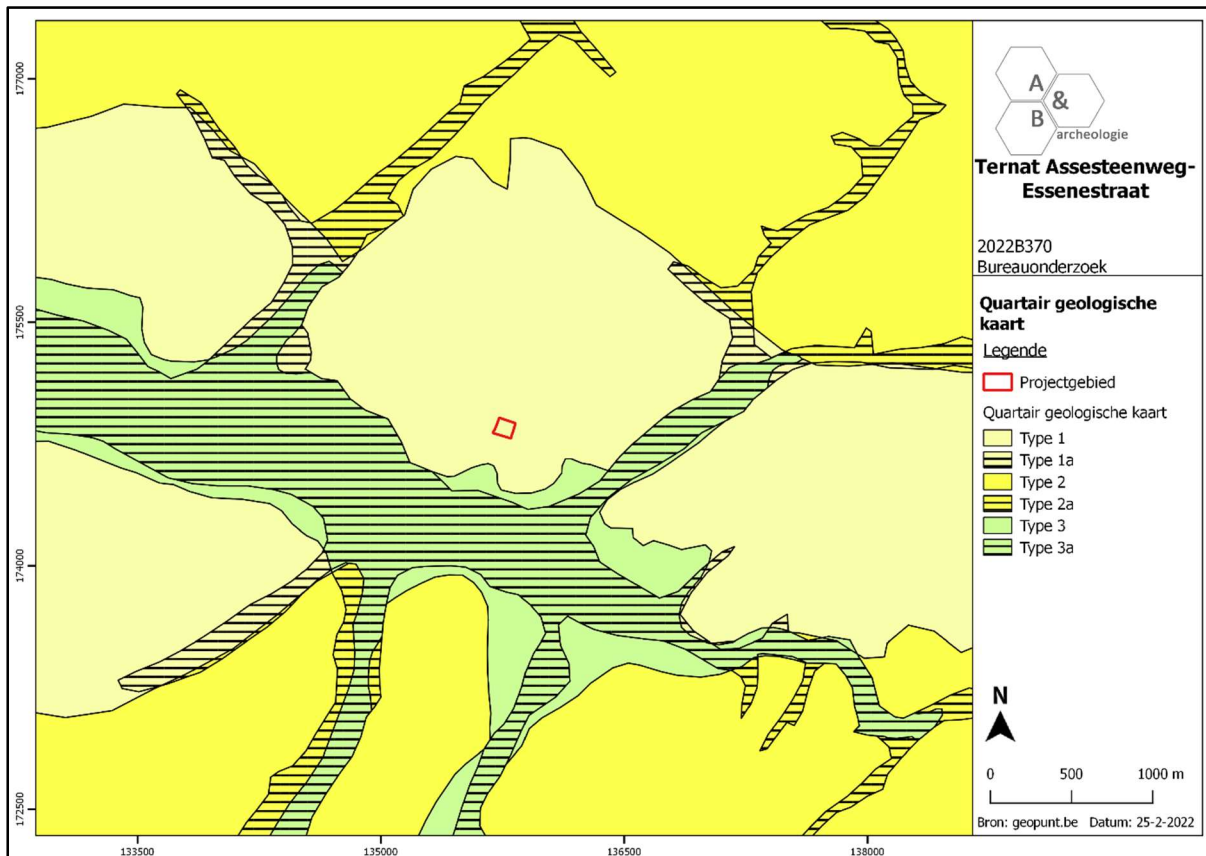
Figuur 12 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).

2.3.4. Geologische situering

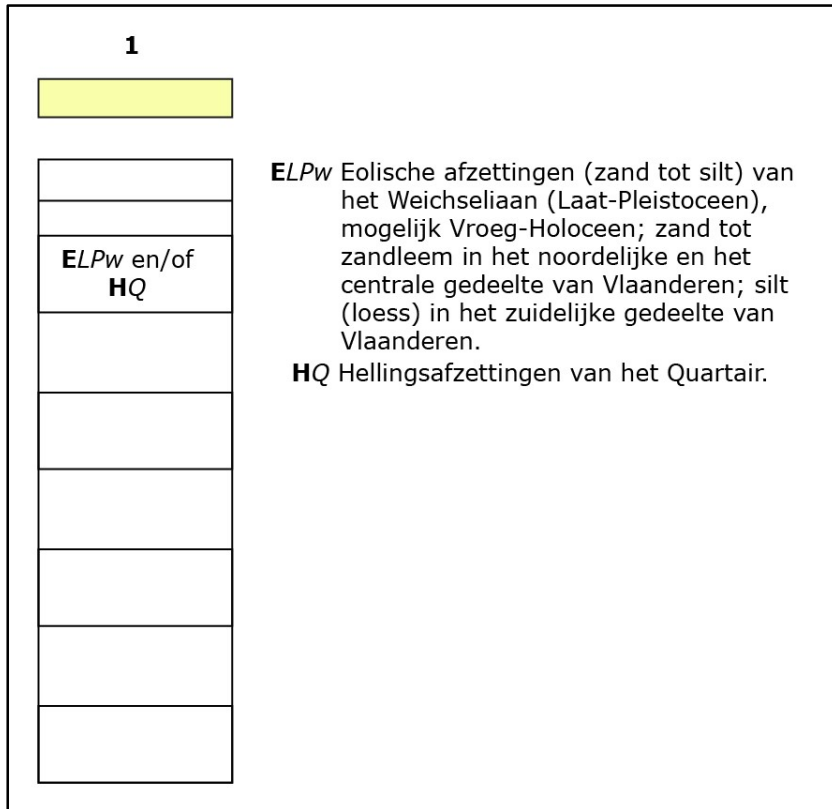
De tertiaire opbouw ter hoogte van het plangebied bestaat uit de Formatie Tiel: grijsgroen zeer fijn zand tot silt, kleihoudend. De Quartair geologische kaart geeft aan dat het plangebied bestaat uit het type 1: geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (1). De geomorfologische kaart voor deze streek is niet voorhanden en kan dus niet worden afgebeeld.

Figuur 13 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

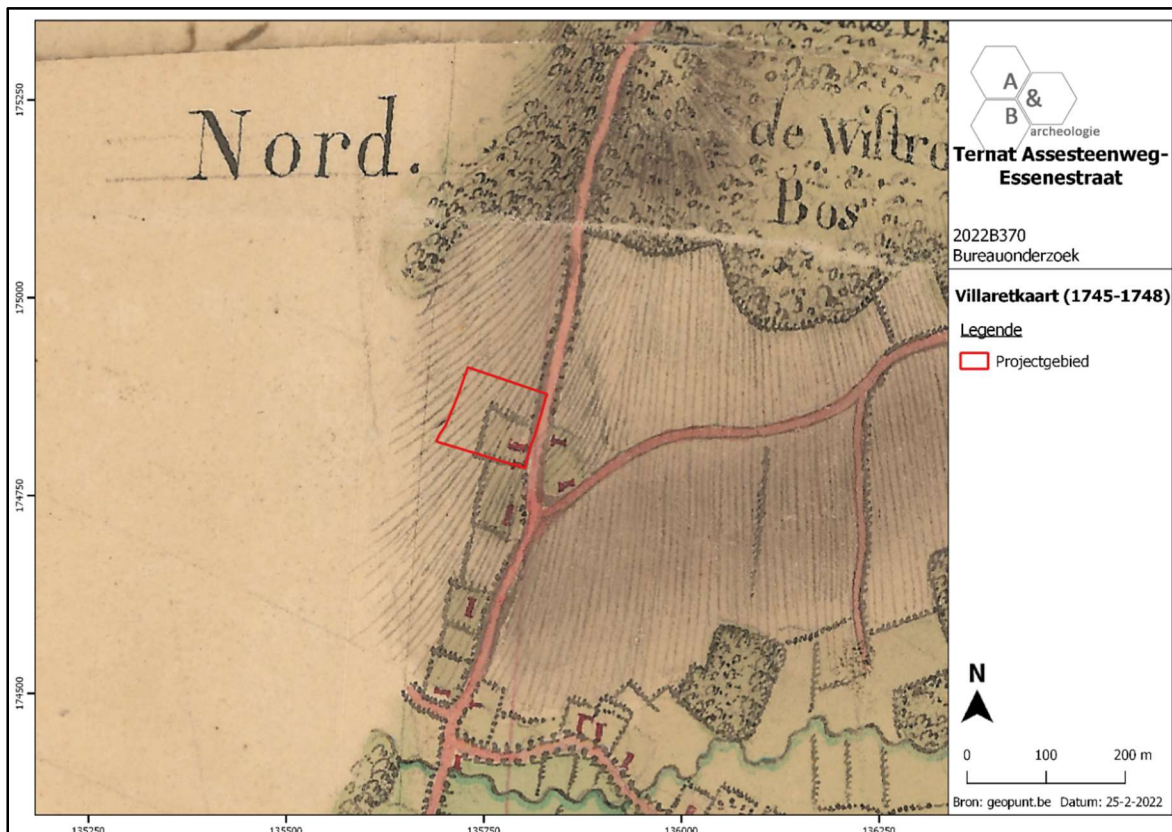
Figuur 14 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

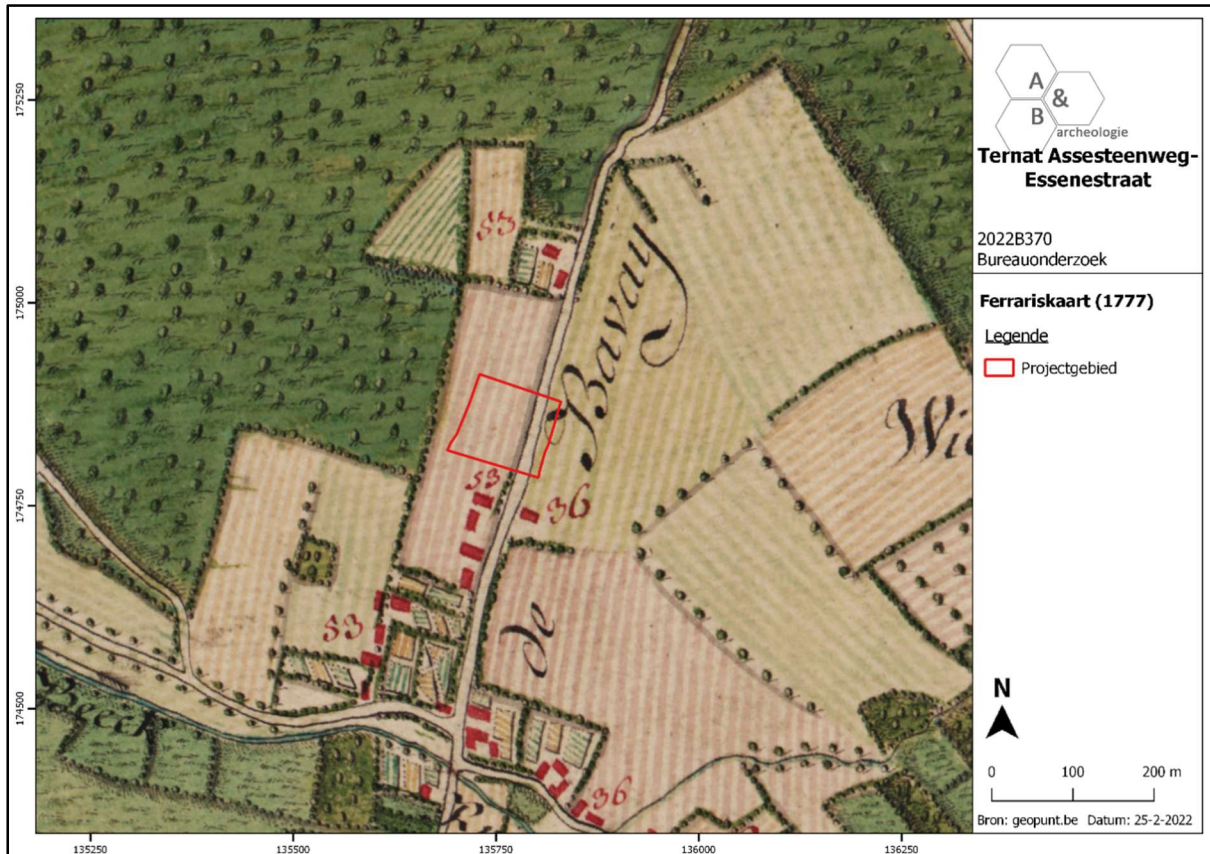
Figuur 15 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).

2.4. Historische situering

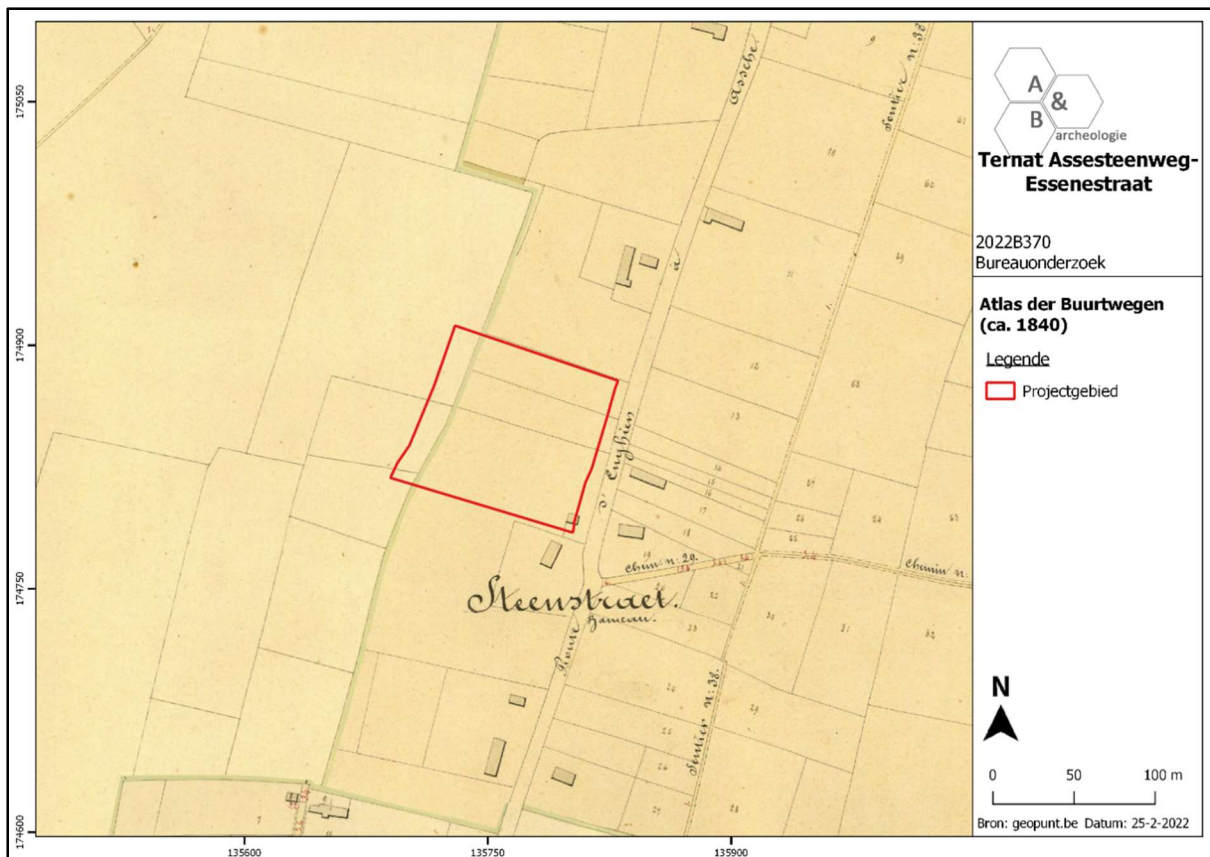
Het plangebied ligt veraf van de dichtstbijzijnde dorpskernen, een overzicht ervan is weinig relevant voor het plangebied. Wel relevant is de aanwezigheid van de Assesteenweg net ten oosten van het terrein, die teruggaat op de Romeinse weg van Bavay over Bergen, Edingen en Asse richting Utrecht. Voor een historische situering van het plangebied is men aangewezen op de cartografische bronnen, waarbij de Villaretkkaart uit 1745-1748 de eerste betrouwbare bron is. Op deze kaart is de Assesteenweg duidelijk te zien, met erlangs enkele woningen. Ook ter hoogte van het plangebied wordt een woning aangeduid. De rest van het terrein is onbebouwd en vermoedelijk landbouwgrond. Ten noordoosten is het 'de Wistroux bos' gelegen. De ligging in een bosrijke omgeving is ook te zien op de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, iets ten zuiden is wel bewoning aanwezig. Er wordt opgemerkt dat de projectie op deze 18de-eeuwse kaarten nooit 100% accuraat is. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) is een klein gebouwtje te zien in de zuidoostelijke hoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd; de bebouwing in de buurt wordt aangeduid als de wijk Steenstraet. De Poppkaart toont een gelijkaardig beeld. Afgaande op de latere topografische kaarten verdwijnt het gebouwtje tegen het eind van de 19de eeuw, op de kaart van 1930 lijkt er iets meer naar het noorden een gebouw te zijn afgebeeld aan de straatzijde. Dit is ook te zien op de luchtfoto van 1971, achter dit gebouw is een boomgaard/weide met bomen aanwezig, de rest van het terrein is landbouwgebied. Het beeld op de luchtfoto van 1979-1990 is gelijkaardig, het bedrijventerrein rond het plangebied is reeds aanwezig. Eind 20ste eeuw worden de gebouwen op het terrein afgebroken en komt het braak te liggen. Er lijken geen grootschalige bodemingrepen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

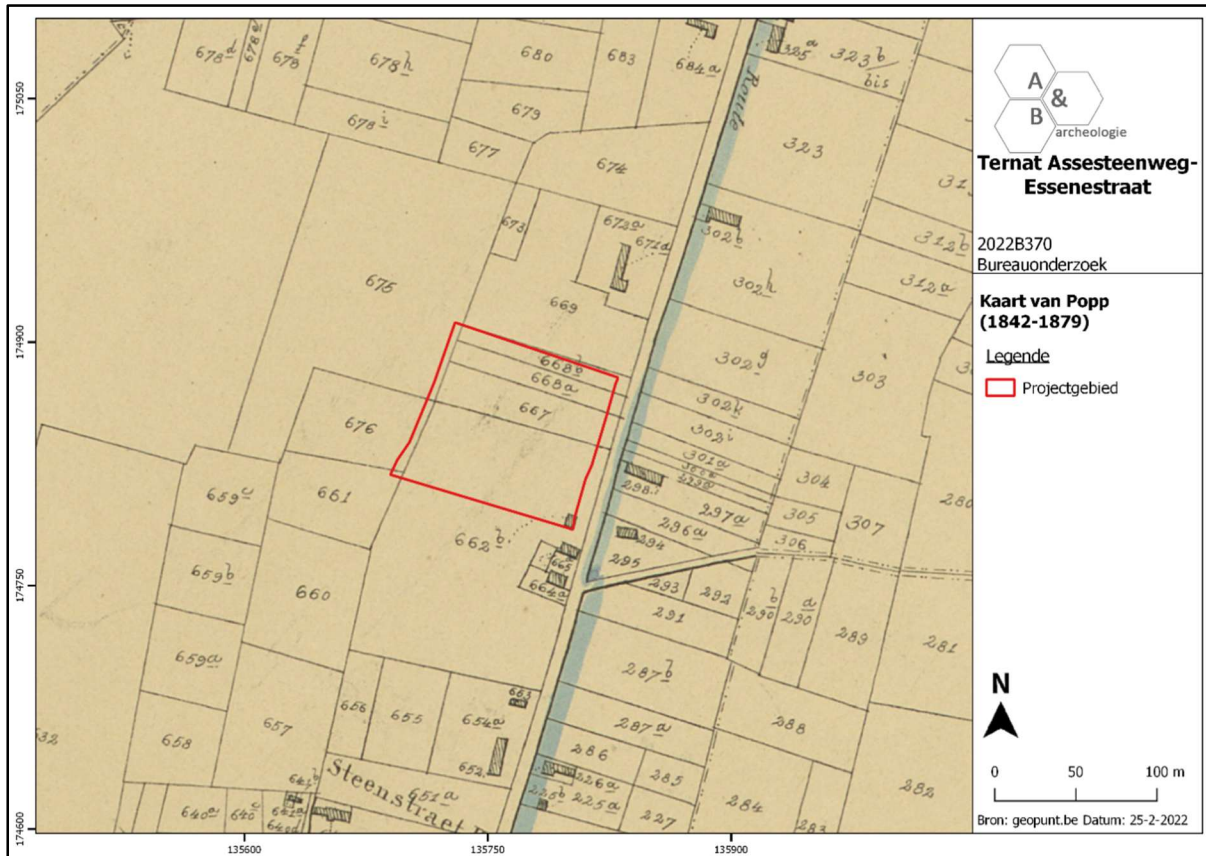
Figuur 16 Uitsnede uit de Villaretkkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

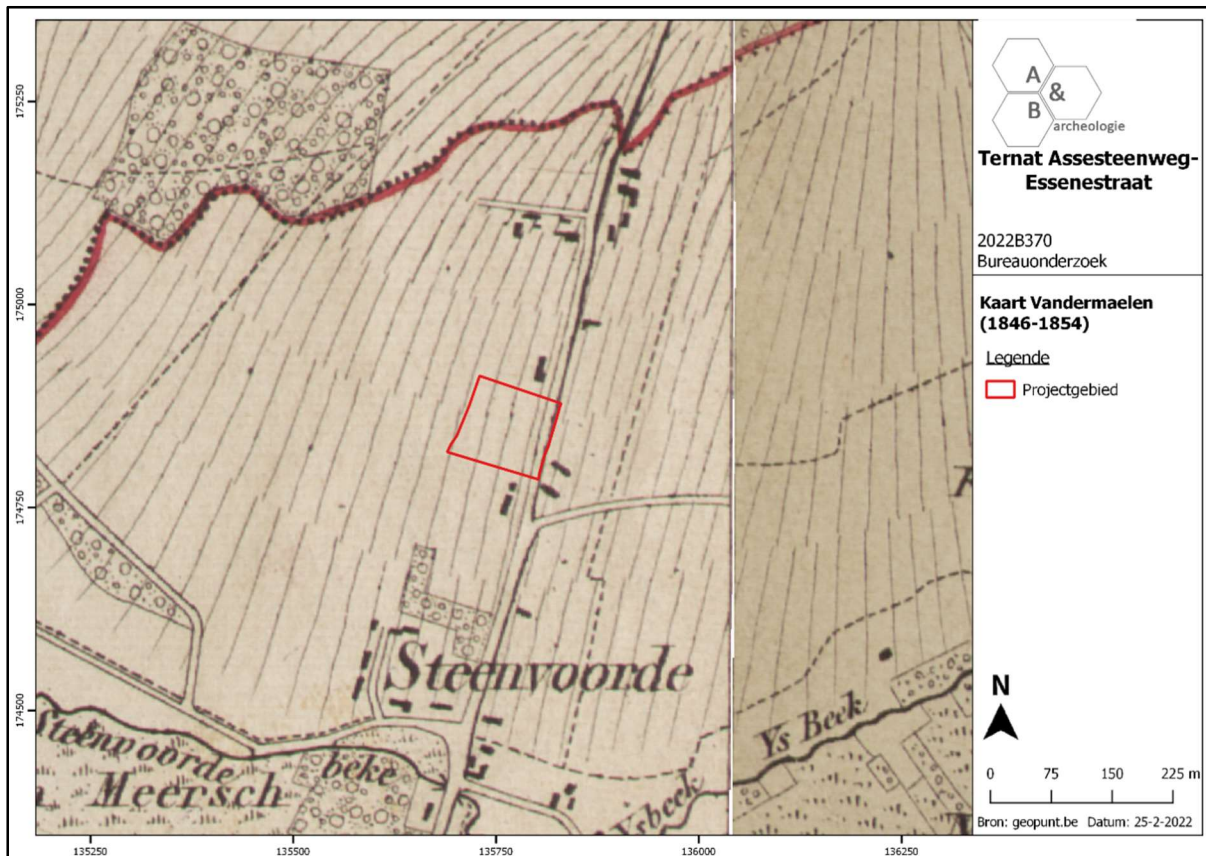
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).

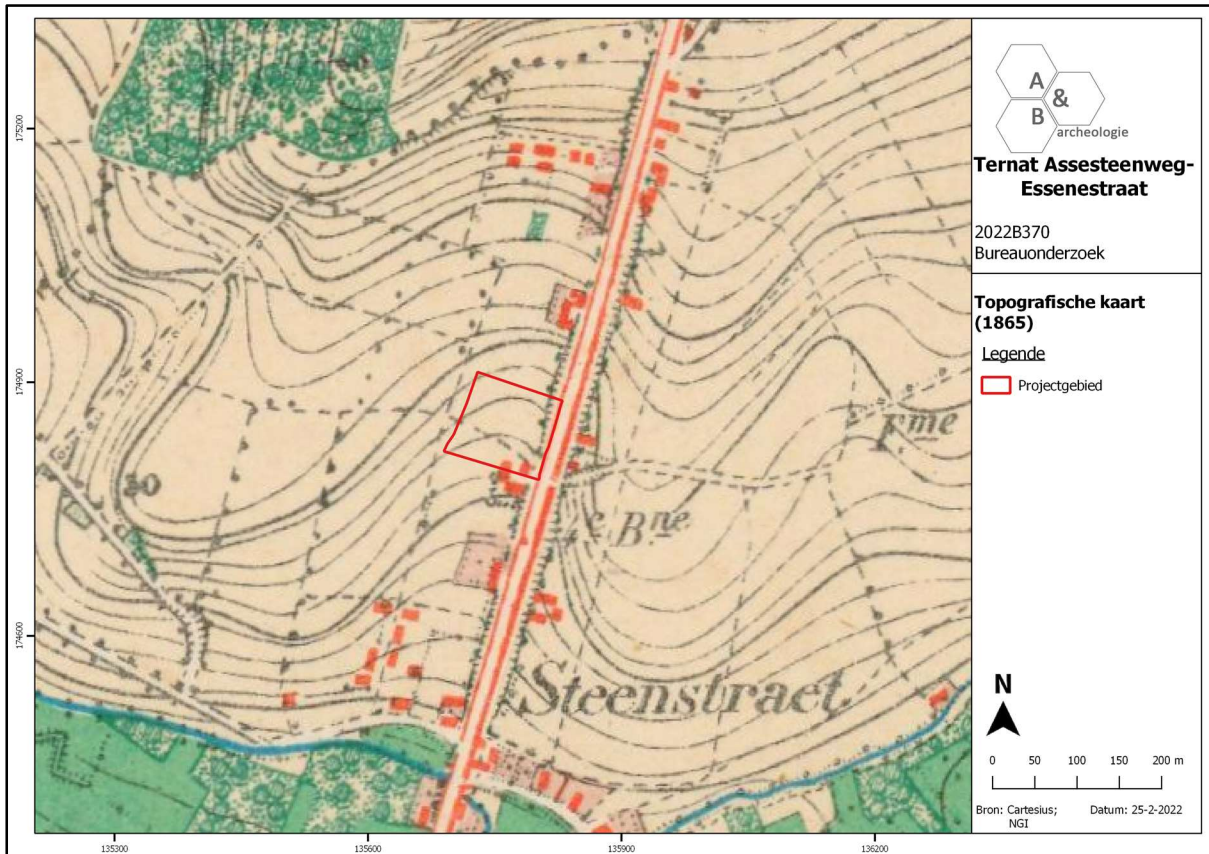
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).

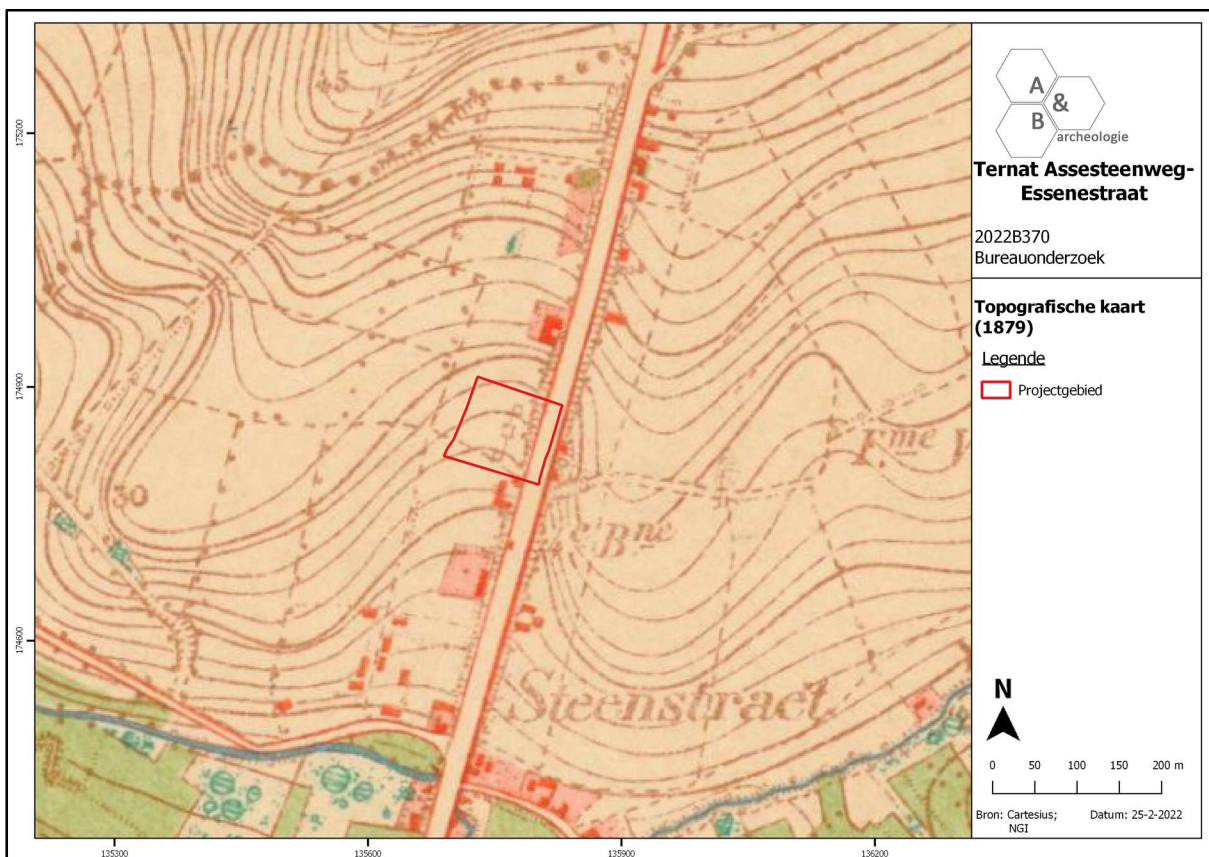
Figuur 19 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).

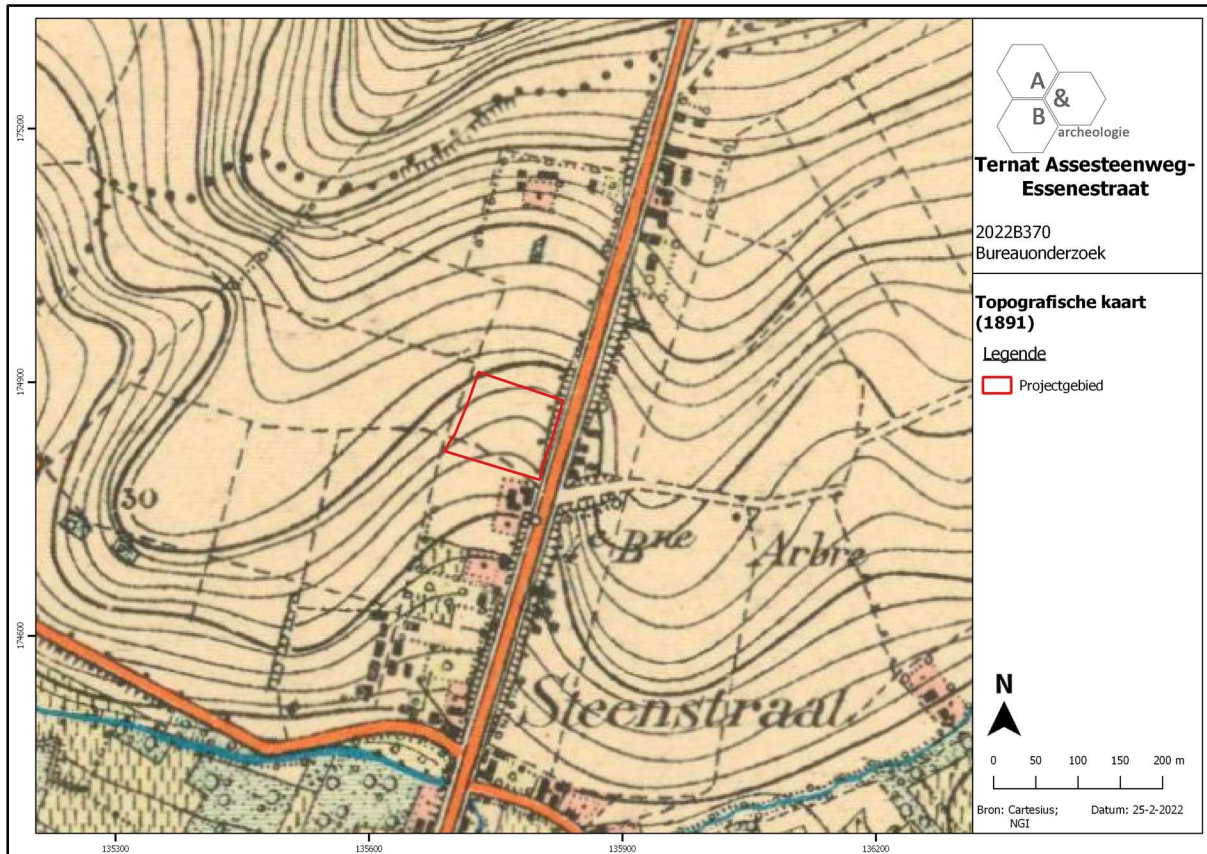
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).

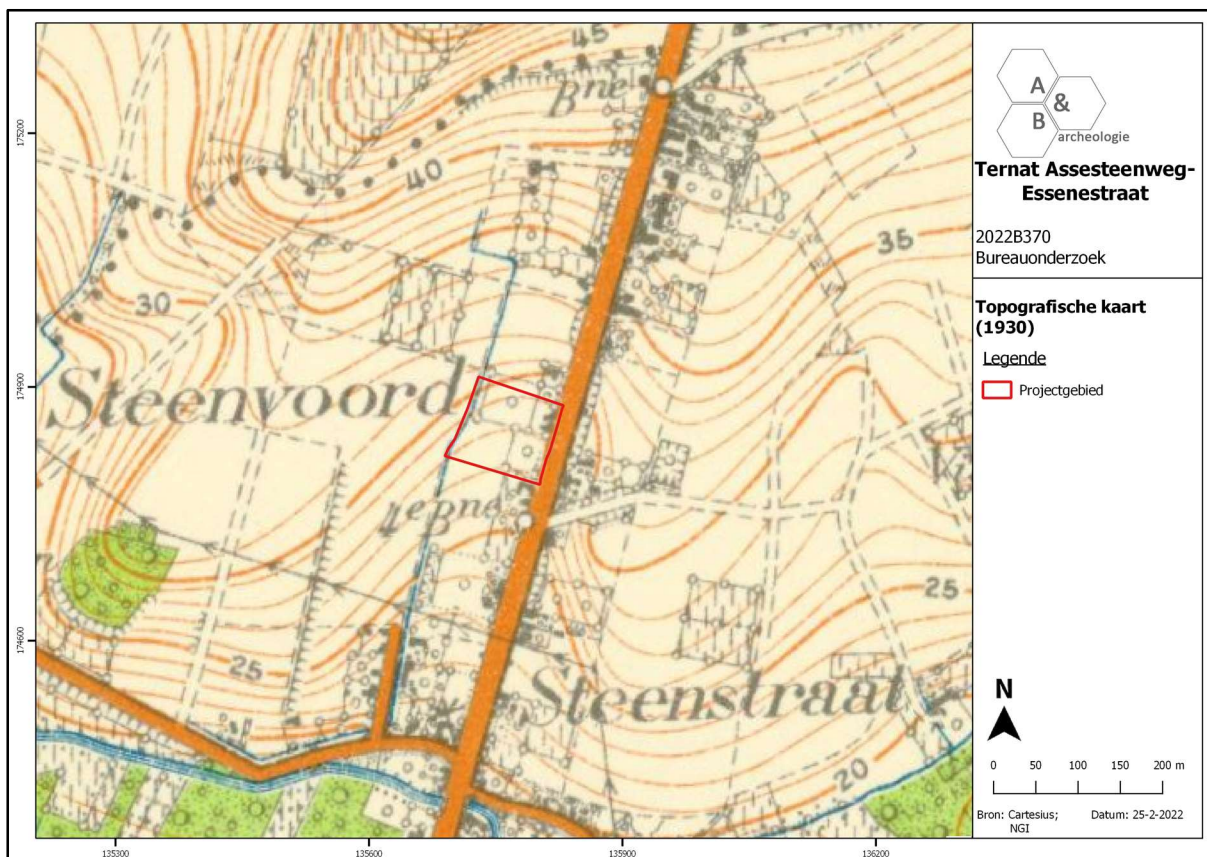
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1865 (bron: cartesius.be en NGI).

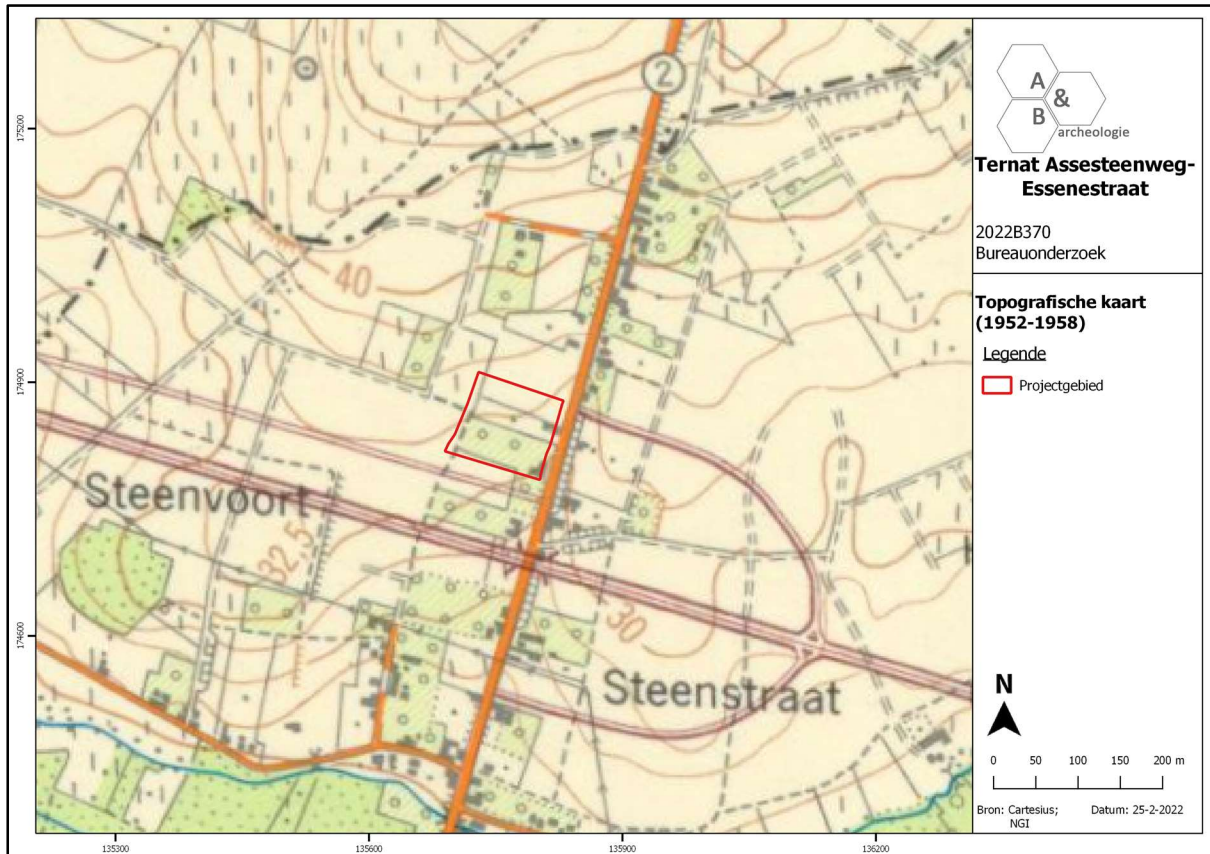
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).

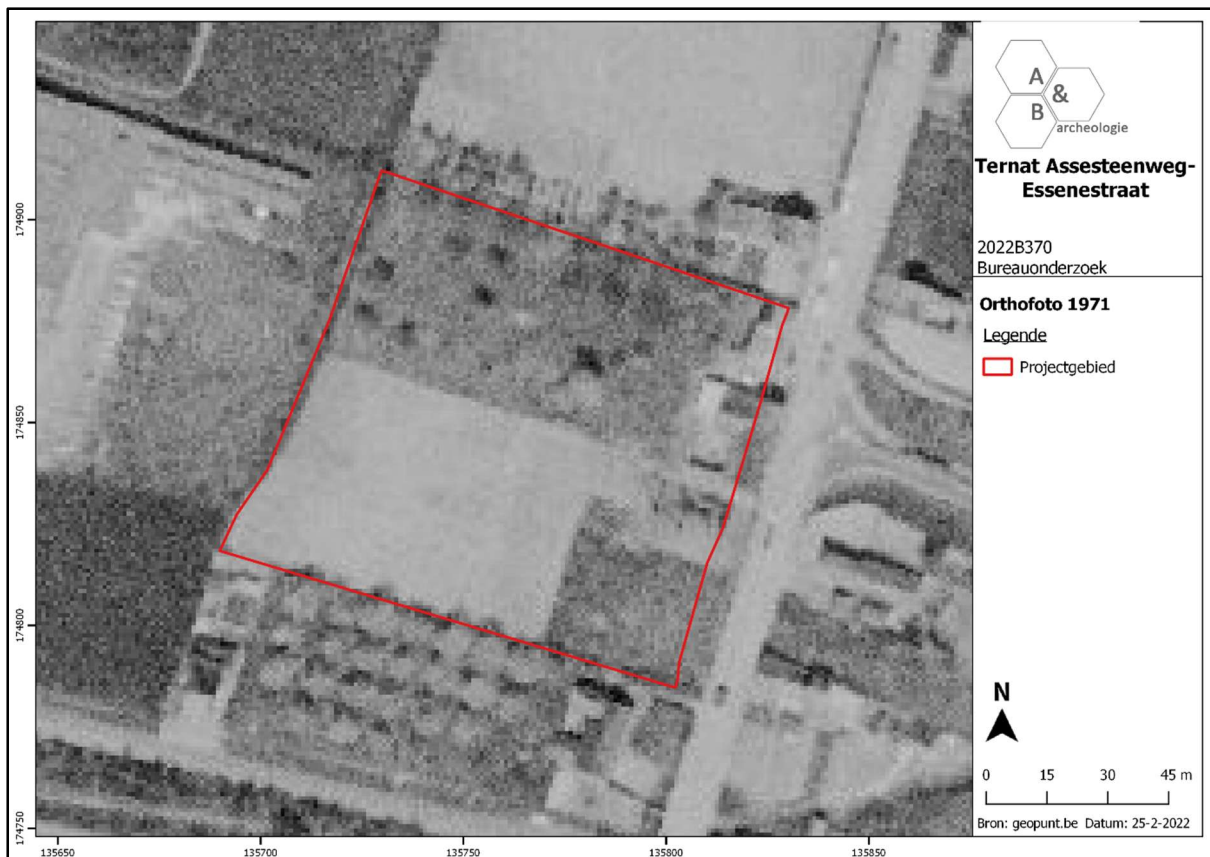
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).

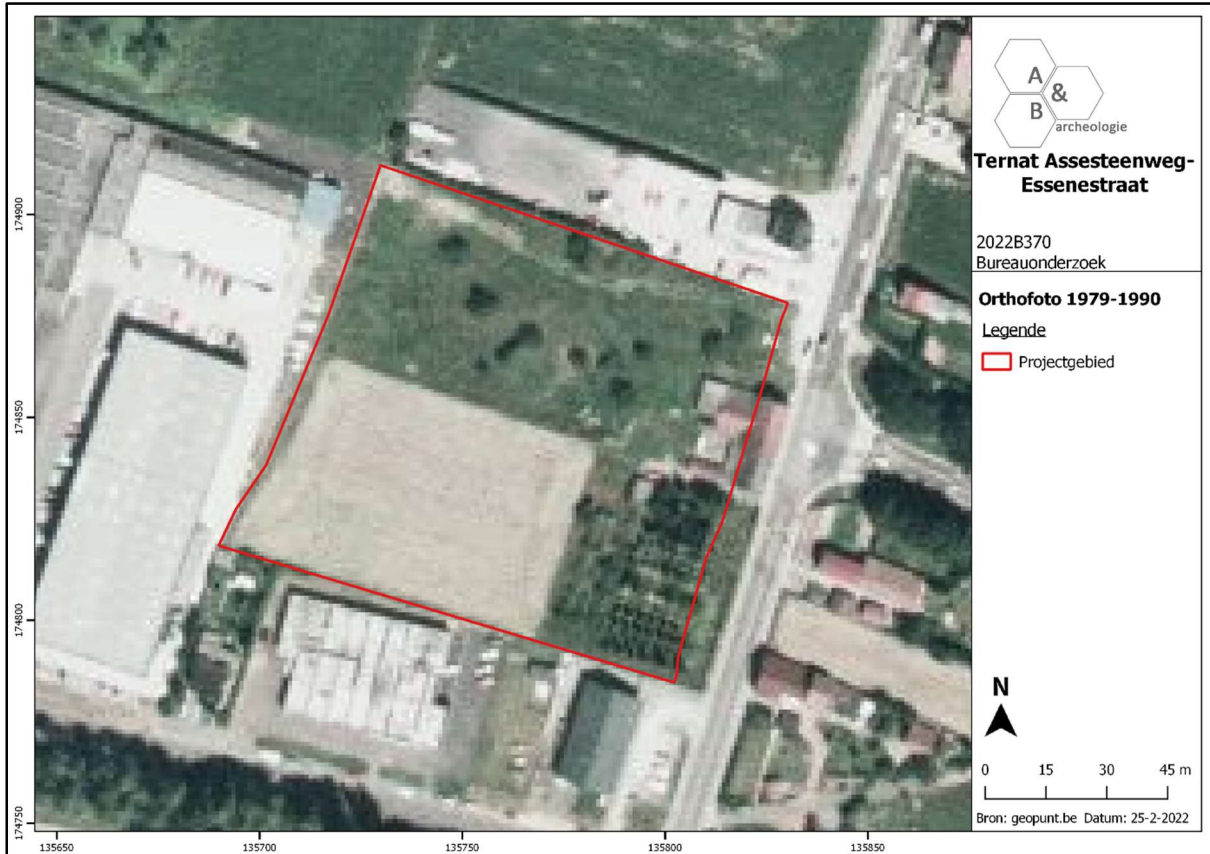
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).

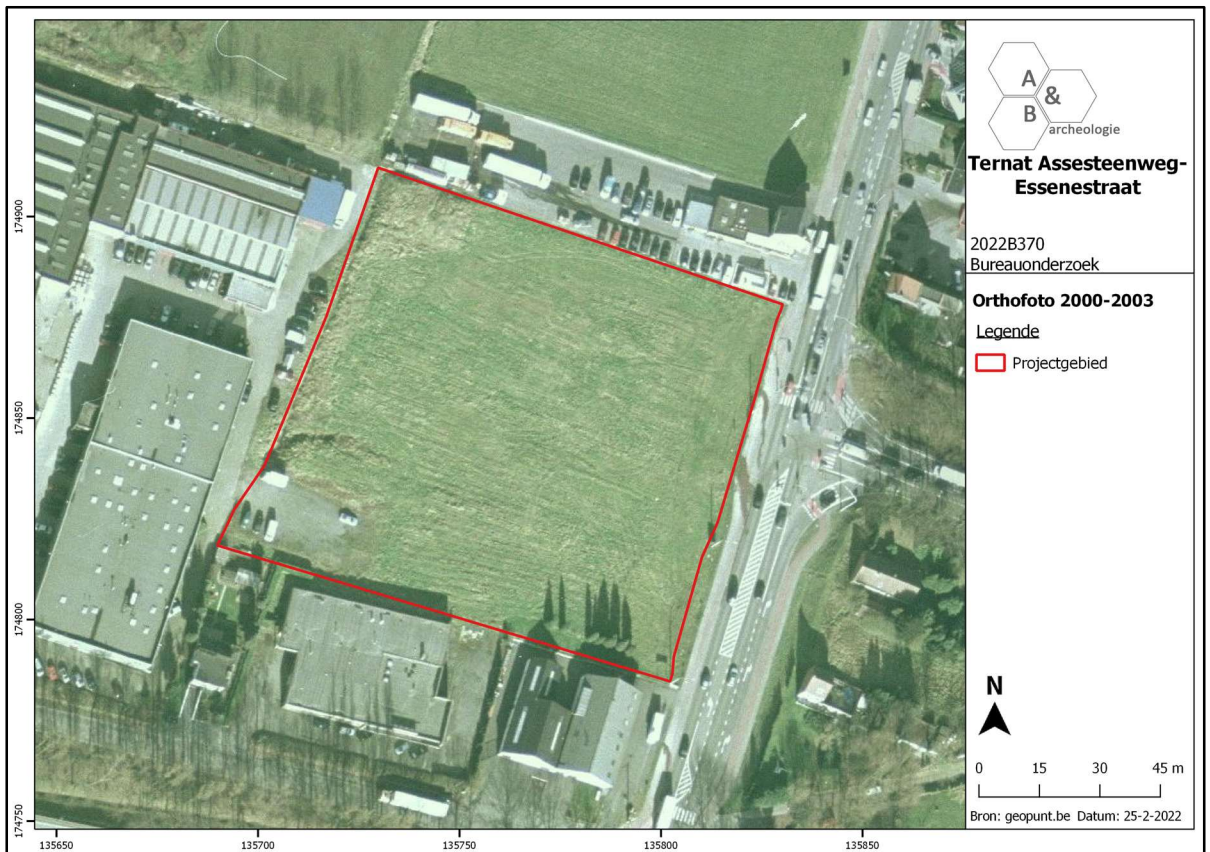
Figuur 25 Uitsnede uit de topografische kaart van 1952-1958 (bron: cartesius.be en NGI).

Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).

Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).

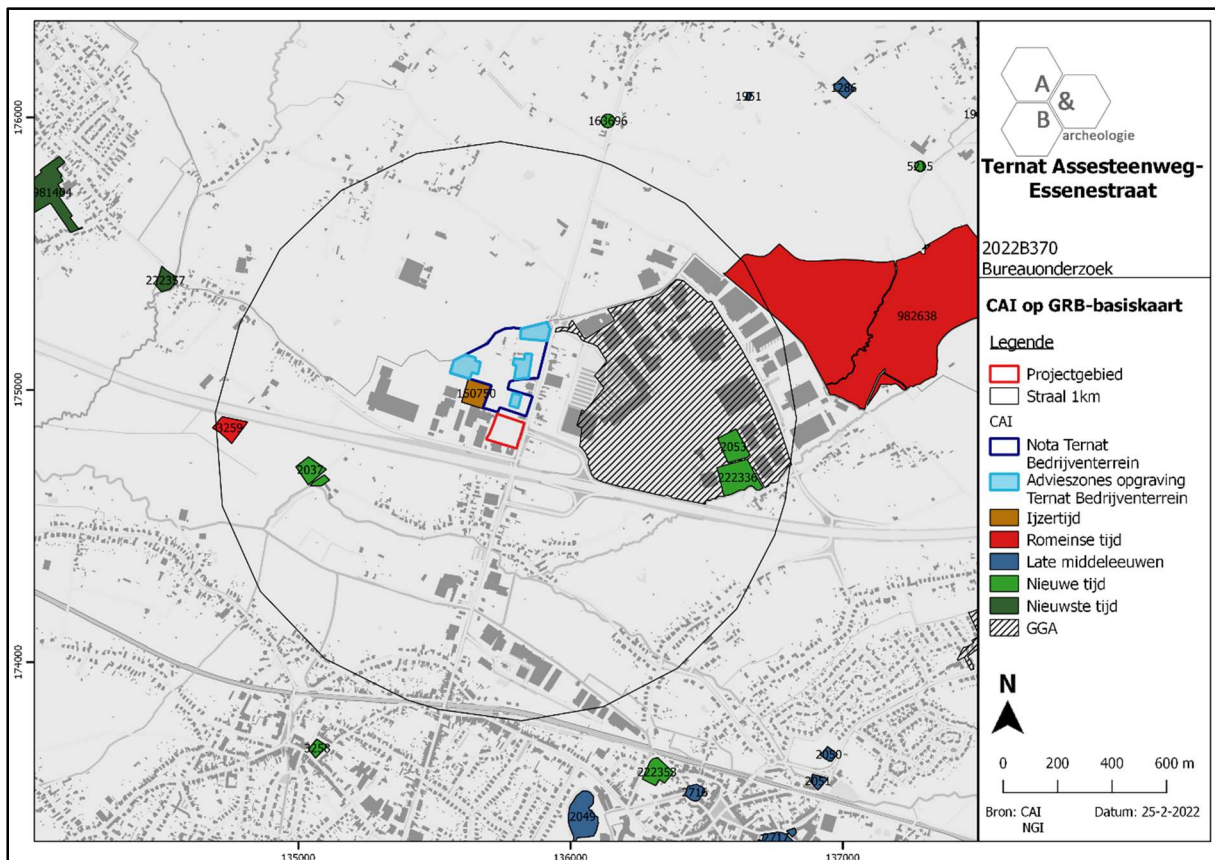

Figuur 28 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).

2.5. Archeologische situering

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het plangebied een aantal archeologische sites aangeduid. Deze duiden op voornamelijk Romeinse aanwezigheid in de buurt, aangetroffen bij voornamelijk oude en minder goed gedocumenteerde onderzoeken.

- CAI Locatie 150750, net ten noordwesten van het plangebied: vondst van enkele munten: een gouden stater met epsilon, klasse III, toegeschreven aan de Nerviërs, datering 57 v.Chr.-53 v.Chr.; enkele munten uit de midden-Romeinse tijd.
- CAI Locatie 3259, ten westen: een toevalsvondst uit 1903 waarbij 8 bronzen fibulae van verschillende types werden aangetroffen. Er werden ook andere voorwerpen gevonden, maar die worden niet beschreven in het verslag van Mertens. Mogelijk duiden de vondsten op een Romeins grafveld.
- CAI Locatie 982638, ten noordoosten: bij een onderzoek in 1950 werd in een laag klei gemengd met keien een tegula-fragment teruggevonden. Boringen ten noordoosten van een laatste sleuf bij dit onderzoek toonden aan dat de Romeinse baan naar het noorden afweek.
- CAI Locatie 2037, ten westen: indicator, het verdwenen Kasteel van Steenvoort, een site met walgracht aangeduid op de Ferrariskaart.
- CAI Locatie 2053, ten oosten: indicator, Hof Vitseroel, een hoeve aangeduid op de Ferrariskaart.
- CAI Locatie 222336, ten oosten: indicator, Motte van Vitseroel, een mottekasteel aangeduid op de Ferrariskaart.

Figuur 29 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).

In september 2021 werd net ten noorden van het plangebied een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, eigenlijk is dit het eerste systematische, goed gedocumenteerde onderzoek nabij het terrein. Het onderzoek leverde geen aanwijzingen op voor bodems met een potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites, maar bij het proefsleuvenonderzoek werd een bewonings- en begravingssite (8 brandrestengraven) uit de Romeinse periode aangetroffen. Er werden 4 zones weerhouden voor een verdere opgraving, waarbij de meest zuidelijke zone net te noorden van het plangebied is gelegen. De resultaten van deze opgraving (en of deze al is uitgevoerd) zijn niet gekend.

3. Synthese

3.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Op basis van het bureauonderzoek kan volgend verwachtingspatroon vooropgesteld worden:

- Het plangebied ligt veraf van de dichtstbijzijnde dorpskernen. De Assesteenweg net ten oosten van het terrein gaat terug op de Romeinse weg van Bavay over Bergen, Edingen en Asse richting Utrecht. Voor een historische situering van het plangebied is men aangewezen op de cartografische bronnen, waarbij de Villaretkaart uit 1745-1748 de eerste betrouwbare bron is. Op deze kaart is de Assesteenweg duidelijk te zien, met erlangs enkele woningen. Ook ter hoogte van het plangebied wordt een woning aangeduid. De rest van het terrein is onbebouwd en vermoedelijk landbouwgrond. Ten noordoosten is het 'de Wistroux bos' gelegen. De ligging in een bosrijke omgeving is ook te zien op de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, iets ten zuiden is wel bewoning aanwezig. Er wordt opgemerkt dat de projectie op deze 18de-eeuwse kaarten nooit 100% accuraat is. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) is een klein gebouwtje te zien in de zuidoostelijke hoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd; de bebouwing in de buurt wordt aangeduid als de wijk Steenstraet. De Poppkaart toont een gelijkaardig beeld. Afgaande op de latere topografische kaarten verdwijnt het gebouwtje tegen het eind van de 19de eeuw, op de kaart van 1930 lijkt er iets meer naar het noorden een gebouw te zijn afgebeeld aan de straatzijde. Dit is ook te zien op de luchtfoto van 1971, achter dit gebouw is een boomgaard/weide met bomen aanwezig, de rest van het terrein is landbouwgebied. Het beeld op de luchtfoto van 1979-1990 is gelijkaardig, het bedrijventerrein rond het plangebied is reeds aanwezig. Eind 20ste eeuw worden de gebouwen op het terrein afgebroken en komt het braak te liggen. Er lijken geen grootschalige bodemingrepen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

- Ternat is gelegen in een golvend landschap. Ten zuiden van het plangebied is een oost-west georiënteerde, grote beekvallei aanwezig, waarin de Steenvoordebeek (400m ten zuiden) en de Keurebeek zijn gelegen, die verder naar het oosten in de Bellebeek stromen. Verder ten zuiden bevinden zich enkele heuvelruggen. Ook ten noorden van de vallei zijn heuvelruggen aanwezig, het plangebied is gelegen op de overgangsgronden van de vallei naar een zuidwest-noordoost georiënteerde rug. Op siteniveau is een geleidelijk hellend terrein te zien, van zuidoost (+26,90m TAW) naar noordwest (+ 32,60m TAW). Bodemkundig kunnen matig droge licht zandleembodems met structuur B horizont of sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont verwacht worden, al dan niet met leem op geringe diepte (ondieper dan 75cm).

- Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het plangebied een aantal archeologische sites aangeduid. Deze duiden op voornamelijk Romeinse aanwezigheid in de buurt, aangetroffen bij voornamelijk oude en minder goed gedocumenteerde onderzoeken. In september 2021 werd net ten noorden van het plangebied een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, eigenlijk is dit het eerste systematische, goed gedocumenteerde onderzoek nabij het terrein. Het onderzoek leverde geen aanwijzingen op voor bodems met een potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites, maar bij het proefsleuvenonderzoek werd een bewonings- en begravingssite (8 brandrestengraven) uit de Romeinse periode aangetroffen. Er werden 4 zones

weerhouden voor een verdere opgraving, waarbij de meest zuidelijke zone net te noorden van het plangebied is gelegen. De resultaten van deze opgraving (en of deze al is uitgevoerd) zijn niet gekend.

- Op basis van deze gegevens kan aan het plangebied een hoge archeologische verwachting worden toegekend voor sites met grondsporen uit de Romeinse periode, hoewel andere periodes niet kunnen uitgesloten worden.

3.2. Afweging verder vooronderzoek

Op het terrein worden diverse bedrijfsunits gebouwd, gegroepeerd in 4 gebouwen. Doorheen het terrein wordt een kruisvormige wegenis aangelegd die aansluiting zal hebben met de Assesteenweg in het oosten en de Essenestraat in het westen. Het gehele terrein wordt ingenomen door de nieuwe inrichting. Er moet rekening gehouden worden met een algemene verstoringsdiepte van 40 à 60cm onder het maaiveld, met plaatselijk diepere ingrepen voor nutsvoorzieningen en funderingen.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor sites uit de Romeinse periode. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover archeologisch nog niet veel gegevens gekend zijn. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning.

Bij de afweging voor een verder vooronderzoek worden alle gegevens van de bureaustudie geëvalueerd om zodoende een uitspraak te kunnen doen. In eerste instantie wordt gekeken naar de methodes met geen of het minste impact in de bodem. Deze onderzoeken vallen onder de noemer 'verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem' (landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering/metaaldetectie). Indien uit deze onderzoeken de afwezigheid van een archeologische site niet gestaafd kan worden, dient men verder over te gaan tot een 'vooronderzoek met ingreep in de bodem' (verkenkend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten). In het geval een archeologische site aanwezig is, dient men eerst te proberen deze *in situ* te behouden. Indien dit niet mogelijk is, is een verdere opgraving noodzakelijk.

3.3. Verder vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

- Landschappelijk bodemonderzoek

Dit type onderzoek heeft tot doel de aardkundige opbouw en ontstaansgeschiedenis van de ondergrond en het landschap te kennen door middel van boringen of profielputten. Met deze methode kan met een minimale impact in de bodem toch heel wat informatie verkregen worden. De methode wordt binnen de archeologie vooral aangewend om het bodemkundig potentieel na te gaan voor de aanwezigheid van goed bewaarde steentijdsites.

Het terrein heeft geen verhoogd potentieel voor in situ bewaarde steentijdsites. Deze onderzoeksmethode kan dan ook buiten beschouwing gehouden worden. De precieze bodemopbouw en eventuele verstoringsgraad van het plangebied kunnen bestudeerd worden tijdens het proefsleuvenonderzoek dat wel wordt geadviseerd (cf. infra).

- Geofysisch onderzoek

Geofysisch onderzoek heeft tot doel om antropogene fenomenen te onderscheiden van natuurlijk sediment of om een morfologische reconstructie van het natuurlijke landschap te maken, door contrasten in elektrische, elektromagnetische en magnetische kenmerken van de ondergrond te meten. Ook kent deze methode haar nut bij het opsporen van explosieven. Onder dit type onderzoek vallen verschillende opsporingstechnieken: magnetometrie, weerstandsmetingen, grondradar enz.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing genomen worden.

- Veldkartering en metaaldetectie

Bij een veldkartering of oppervlakteprospectie wordt een visuele inspectie gedaan van het terreinoppervlak voor de aanwezigheid van archeologisch vondstmateriaal, zoals aardewerk of silexartefacten. Metaaldetectie betreft het opsporen van metalen voorwerpen door middel van een metaaldetector. De top laag, ca. 20cm diep, wordt hierbij afgezocht door middel van parallelle looplijnen met of zonder een bepaalde tussenafstand.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet zinvol om uit te voeren en kan dus buiten beschouwing gehouden worden. Wel dient tijdens het proefsleuvenonderzoek (cf. infra) een metaaldetector ingezet worden ter controle van de aangelegde sleuven en de grondhopen.

3.4. Verder vooronderzoek met ingreep in de bodem

- Verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek

Een verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek heeft als doel om archeologische sites op te sporen door middel van boringen. Via de boringen kunnen begraven niveaus teruggevonden worden waarin zich bv. *in situ* steentijdartefacten kunnen bevinden. De boringen worden volgens een bepaald grid met optimale spreiding opgesteld.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Proefputten in functie van steentijd artefactensites

Het doel van proefputten in functie van steentijd artefactensites is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven.

In dit geval is deze onderzoeksmethode niet van toepassing.

- Proefsleuven en proefputten

Het doel van proefsleuven en proefputten is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op die manier kan er een optimale inschatting gemaakt worden van het kennispotentieel aangezien deze methode informatie verschaft omtrent verspreiding, bewaring, aard en datering van de aangetroffen archeologische sporen.

Gezien de aard van de site, de geplande werken en het archeologisch verwachtingspatroon is een verder vooronderzoek in de vorm van proefsleuven noodzakelijk om archeologische sites met grondsporen op te sporen. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden voorgesteld in het programma van maatregelen.

3.5. Beantwoording onderzoeksvragen

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Het plangebied ligt veraf van de dichtstbijzijnde dorpskernen. De Assesteenweg net ten oosten van het terrein gaat terug op de Romeinse weg van Bavay over Bergen, Edingen en Asse richting Utrecht. Voor een historische situering van het plangebied is men aangewezen op de cartografische bronnen, waarbij de Villaretkaart uit 1745-1748 de eerste betrouwbare bron is. Op deze kaart is de Assesteenweg duidelijk te zien, met erlangs enkele woningen. Ook ter hoogte van het plangebied wordt een woning aangeduid. De rest van het terrein is onbebouwd en vermoedelijk landbouwgrond. Ten noordoosten is het 'de Wistroux bos' gelegen. De ligging in een bosrijke omgeving is ook te zien op de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, iets ten zuiden is wel bewoning aanwezig. Er wordt opgemerkt dat de projectie op deze 18de-eeuwse kaarten nooit 100% accuraat is. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) is een klein gebouwtje te zien in de zuidoostelijke hoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd; de bebouwing in de buurt wordt aangeduid als de wijk Steenstraet. De Poppkaart toont een gelijkaardig beeld. Afgaande op de latere topografische kaarten verdwijnt het gebouwtje tegen het eind van de 19de eeuw, op de kaart van 1930 lijkt er iets meer naar het noorden een gebouw te zijn afgebeeld aan de straatzijde. Dit is ook te zien op de luchtfoto van 1971, achter dit gebouw is een boomgaard/weide met bomen aanwezig, de rest van het terrein is landbouwgebied. Het beeld op de luchtfoto van 1979-1990 is gelijkaardig, het bedrijventerrein rond het plangebied is reeds aanwezig. Eind 20ste eeuw worden de gebouwen op het terrein afgebroken en komt het braak te liggen. Er lijken geen grootschalige bodemingrepen te hebben plaatsgevonden op het plangebied. Recent werd net ten oosten van het terrein een Romeinse site aangetroffen.

- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Neen.

- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Er geldt een lage erosie op het terrein, mogelijk zijn eventueel aanwezige sporen hierdoor afgetopt.

- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

Op het terrein worden diverse bedrijfsunits gebouwd, gegroepeerd in 4 gebouwen. Doorheen het terrein wordt een kruisvormige wegenis aangelegd die aansluiting zal hebben met de Assesteenweg in het oosten en de Essenestraat in het westen. Het gehele terrein wordt ingenomen door de nieuwe inrichting. Er moet rekening gehouden worden met een algemene verstoringsdiepte van 40 à 60cm onder het maaiveld, met plaatselijk diepere ingrepen voor nutsvoorzieningen en funderingen.

- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

Op basis van het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet worden bevestigd. De kans is echter reëel dat er een site uit de Romeinse periode aanwezig is.

- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Het verder archeologisch vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. Dit proefsleuvenonderzoek bestaat uit het aanleggen van parallelle sleuven. De sleuven hebben als doel om het archeologisch potentieel van het terrein in kaart te brengen. Zijn er archeologische sporen aanwezig? Behoren deze tot één of meerdere periodes? Daarnaast is het ook belangrijk om de verstoringsgraad in kaart te brengen. Zijn de sporen goed bewaard? Kunnen er verstoringszones afgebakend worden? Afsluitend is het belangrijk om alle gegevens samen te beschouwen om zodoende een uitspraak te kunnen doen over het potentieel van het terrein. Hierbij wordt afgewogen of verder onderzoek nodig is in de vorm van een opgraving, over een deel of volledig het terrein, of kan er overgegaan worden tot een vrijgave bij afwezigheid van archeologische sporen.

4. Samenvatting

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Ternat Assesteenweg-Essenestraat (provincie Vlaams-Brabant), gelegen buiten woon- of recreatiegebied, waarbij de totale oppervlakte van de bodemingrepen groter is dan 5000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 10 920m² groot, heeft een bijna vierkante vorm en is volledig braakliggend. Langs de zuidelijke grens zijn enkele bomen aanwezig, in de noordwestelijke hoek is een gronddump gelegen die ca. 2m hoger ligt dan de rest van het terrein. Het plangebied grenst in het oosten aan de Assesteenweg en bevindt zich in een bedrijvenszone ten noorden van de E40.

Het plangebied ligt veraf van de dichtstbijzijnde dorpskernen. De Assesteenweg net ten oosten van het terrein gaat terug op de Romeinse weg van Bavay over Bergen, Edingen en Asse richting Utrecht. Voor een historische situering van het plangebied is men aangewezen op de cartografische bronnen, waarbij de Villaretkaart uit 1745-1748 de eerste betrouwbare bron is. Op deze kaart is de Assesteenweg duidelijk te zien, met erlangs enkele woningen. Ook ter hoogte van het plangebied wordt een woning aangeduid. De rest van het terrein is onbebouwd en vermoedelijk landbouwgrond. Ten noordoosten is het 'de Wistroux bos' gelegen. De ligging in een bosrijke omgeving is ook te zien op de Ferrariskaart uit ca. 1777. Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, iets ten zuiden is wel bewoning aanwezig. Er wordt opgemerkt dat de projectie op deze 18de-eeuwse kaarten nooit 100% accuraat is. Op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1840) is een klein gebouwtje te zien in de zuidoostelijke hoek van het terrein, de rest van het plangebied is onbebouwd; de bebouwing in de buurt wordt aangeduid als de wijk Steenstraet. De Poppkaart toont een gelijkaardig beeld. Afgaande op de latere topografische kaarten verdwijnt het gebouwtje tegen het eind van de 19de eeuw, op de kaart van 1930 lijkt er iets meer naar het noorden een gebouw te zijn afgebeeld aan de straatzijde. Dit is ook te zien op de luchtfoto van 1971, achter dit gebouw is een boomgaard/weide met bomen aanwezig, de rest van het terrein is landbouwgebied. Het beeld op de luchtfoto van 1979-1990 is gelijkaardig, het bedrijventerrein rond het plangebied is reeds aanwezig. Eind 20ste eeuw worden de gebouwen op het terrein afgebroken en komt het braak te liggen. Er lijken geen grootschalige bodemingrepen te hebben plaatsgevonden op het plangebied.

Ternat is gelegen in een golvend landschap. Ten zuiden van het plangebied is een oost-west georiënteerde, grote beekvallei aanwezig, waarin de Steenvoordebeek (400m ten zuiden) en de Keurebeek zijn gelegen, die verder naar het oosten in de Bellebeek stromen. Verder ten zuiden bevinden zich enkele heuvelruggen. Ook ten noorden van de vallei zijn heuvelruggen aanwezig, het plangebied is gelegen op de overgangsgronden van de vallei naar een zuidwest-noordoost georiënteerde rug. Op siteniveau is een geleidelijk hellend terrein te zien, van zuidoost (+26,90m TAW) naar noordwest (+ 32,60m TAW). Bodemkundig kunnen matig droge licht zandleembodems met structuur B horizont of sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont verwacht worden, al dan niet met leem op geringe diepte (ondieper dan 75cm).

Op de Centrale Archeologische Inventaris worden in de omgeving van het plangebied een aantal archeologische sites aangeduid. Deze duiden op voornamelijk Romeinse aanwezigheid in de buurt, aangetroffen bij voornamelijk oude en minder goed gedocumenteerde onderzoeken. In september 2021 werd net ten noorden van het plangebied een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd, eigenlijk is dit het eerste systematische, goed gedocumenteerde onderzoek nabij het terrein. Het onderzoek leverde geen aanwijzingen op voor bodems met een potentieel voor in situ bewaring van steentijd artefactensites, maar bij het proefsleuvenonderzoek werd een bewonings- en begravingssite (8 brandrestengraven) uit de Romeinse periode aangetroffen. Er werden 4 zones weerhouden voor een verdere opgraving, waarbij de meest zuidelijke zone net te noorden van het plangebied is gelegen. De resultaten van deze opgraving (en of deze al is uitgevoerd) zijn niet gekend.

Op basis van deze gegevens kan aan het plangebied een hoge archeologische verwachting worden toegekend voor sites met grondsporen uit de Romeinse periode, hoewel andere periodes niet kunnen uitgesloten worden.

Op het terrein worden diverse bedrijfsunits gebouwd, gegroepeerd in 4 gebouwen. Doorheen het terrein wordt een kruisvormige wegnis aangelegd die aansluiting zal hebben met de Assesteenweg in het oosten en de Essenestraat in het westen. Het gehele terrein wordt ingenomen door de nieuwe inrichting. Er moet rekening gehouden worden met een algemene verstoringdiepte van 40 à 60cm onder het maaiveld, met plaatselijk diepere ingrepen voor nutsvoorzieningen en funderingen.

Het plangebied kent een hoge archeologische verwachting voor sites uit de Romeinse periode. Op basis van enkel het bureauonderzoek kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site echter niet aangetoond worden. De geplande werken zijn van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van deze regio, waarover archeologisch nog niet veel gegevens gekend zijn. Dit verder vooronderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het verkrijgen van de vergunning.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek. De modaliteiten voor dit onderzoek worden behandeld in het programma van maatregelen.

5. Bibliografie

- <https://inventaris.onroenderfgoed.be>
- <https://cai.onroenderfgoed.be/>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <http://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>
- <http://ccff02.minfin.fgov.be/cadgisweb/>
- <http://www.ngi.be/topomapviewer/>
- <https://www.google.com/maps>

6. Bijlages

- Figurenlijst

Figuur 1 Zicht op het plangebied op de meest recente luchtfoto (bron: geopunt.be).....	7
Figuur 2 Beeld op het plangebied gezien vanuit het zuidoosten (bron: https://www.google.com/maps/).....	7
Figuur 3 Geplande werken geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be en initiatiefnemer). De inkleuring net ten westen van perceel 667P maakt geen deel uit van het plangebied.....	8
Figuur 4 Uitsnede uit het ontwerpplan, het noorden ligt rechts (bron: initiatiefnemer).....	9
Figuur 5 Zicht op de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	10
Figuur 6 Detailopname van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: NGI).	11
Figuur 7 Zicht op het kadasterplan (bron: geopunt.be).	11
Figuur 8 Zicht op de bodemgebruikskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be)...	12
Figuur 9 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel (bron: geopunt.be).....	13
Figuur 10 Zicht op het Digitaal Hoogtemodel, op siteniveau (bron: geopunt.be).	13
Figuur 11 Zicht op de Potentiële bodemerosiekaart (bron: geopunt.be).	14
Figuur 12 Zicht op de bodemkaart (bron: DOV).	15
Figuur 13 Uitsnede uit de Tertiair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	16
Figuur 14 Uitsnede uit de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).....	16
Figuur 15 Uitleg bij de Quartair Geologische Kaart (bron: geopunt.be).	17
Figuur 16 Uitsnede uit de Villaretkaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).	18
Figuur 17 Uitsnede uit de Ferrariskaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt.be).....	19
Figuur 18 Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (bron: geopunt.be).	19
Figuur 19 Uitsnede uit de Poppkaart (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 20 Uitsnede uit de kaart van Vandermaelen (bron: geopunt.be).....	20
Figuur 21 Uitsnede uit de topografische kaart van 1865 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 22 Uitsnede uit de topografische kaart van 1879 (bron: cartesius.be en NGI).	21
Figuur 23 Uitsnede uit de topografische kaart van 1891 (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 24 Uitsnede uit de topografische kaart van 1930 (bron: cartesius.be en NGI).	22
Figuur 25 Uitsnede uit de topografische kaart van 1952-1958 (bron: cartesius.be en NGI).	23
Figuur 26 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1971 (bron: geopunt.be).....	23
Figuur 27 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 1979-1990 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 28 Zicht op het plangebied op de luchtfoto van 2000-2003 (bron: geopunt.be).	24
Figuur 29 Uitsnede uit de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (bron: geopunt.be en CAI).	25